ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

46-дахи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

№ 43 (11947)
1969 оной февралиин 20, четверг
Сэн 2 мүнгэн

-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

НҮХЭД ХОНИШОД! Абаһан хурьган бүхэнөө тобир һайнаар түлжүүлэел!

ҮСХЭЛШЭДЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хо- …д болон зооветмэргэжэлтэдэй гаргаһан үүсхэл уужам Бу- … орон дотор хаа хаанагүй халуунаар дэмжэгдэжэ, бүхы хо- …одой абаһан түлөө хоролтогүйгөөр түлжүүлхые оролдожо …ан үе мүн. Юрөөгэй хонишодой гаргаһан үүсхэл һайшааг- … социалис уялганууд абтаа. Ямаршье нютагта ябахада, ямар- … хонишонтой уулзажа хөөрэлдэхэдэ—абаһан уялгаяа дүүр- … гэшые нангин хэрэг гэжэ тоолоно. Энэ хэрэгэй хуби заяан … эдэ үдэрнүүдтэ шиидхэгдэжэ байна.

…АЛАНТА. Түсэбтэ табан … нэгэ жэл — дүрбэдэ- …ража, ажалай баатар …ар январь һара үнгэрбэ. …эзэнэйхиһээ хүйтэн …ожо байбашье, Тельма- …жэтэ колхозой олонхи … түл абалгаяа эрхим бэ- …ээр үнгэргэжэ байна. Хо- …тадаа эдюулхэ үбһэ, зе- …осёо дууһыень газаа- … оруулаһан. Хашаа хо- …һа саатань заһажа, ду- …даһан.

… ехэтэй, ажалша бэрхэ … Жаргаланта нютагта … хирэдэ түл абалга тү- … Илангаяа хонишод А … Д.Ц. Зондуев, В. Шаба- … даадаг отарануудта …оороо хурьгалжа, абаһан … гарза хоролтогүйгөөр … байна.

…өөгэй хонишодой үүсхэ- … колхозой хонишод баяр- … дэмжэн абаа. Иимэ һайн … үүсхэлэй бүхы республика … байхада, хонишоднай … уялгануудые абангүй … — гэжэ түс колхозой … секретарь Н. Б. Очиров

… хурьгадые хэнһээшье … абажа, нэгэшье толгой …хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ, …тай һооһо хайшалжа …эн арга боломжотойбди … хонишод, үүсхэлыетнай …бди. Мүрысэел даа, — гэ- …алантын бэрхэ хонишод …дуев мэдүүлбэ.

…ТАЙ. Жэлэй дүрбэн саг … адли тэгшээр ханда- …һанаараа һанаагаа амар- …нүүдэй нэгэн Нимбу Цы- … Цындуев болоно. Энэ … түрүүшынхеэ хурьгал- …гой хонидые даажа аба- … Түрүүшынхеэ хурьгалха …руулалга амархан хэрэг …лай тон ехэ дүй дүршэл- …он Нимбу Цыбикжапо- …улзажа хөөрэлдэхэдэ, … ажалдаа айхабтар … ехэтэйгээр хандадаг …эгдэнэ. Мүнөө хэхэ …дэшье хойшолуулдаг- … һүниие илгадгүй хүдэл- … 100 эхэ хонин бүриһөө 80 хурьга абажа түлжүүлхэ түсэбтэй байбашье, нүхэр Н. Ц. Цындуевай даадаг отарынхид Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишодой гаргаһан үүсхэлые дэмжэн, 100 эхэ хонин бүриһөө 99-һөө үсөөн бэшэ хурьгадые абажа, нэгэшье толгой гээлтэ хоролтогүйгөөр түлжүүлхэбди гэһэн социалис уялга абаа һэн.

Мүнөө Арбузовай отарада хонид үдэр, һүнигүй хурьгална. Заахан, хөөрхэн хурьгад улам олошоржол, боргожон томо боложол байна. Тэдэнэй һаруул, дулаахан байра соогоо дэбхэрэн гүйхэнь улам сортоотой болоно. Шадамар бэрхэ хонишодой харууһалдаг мал өөдэргэн дорюунууд байнгүй яахаб даа. Шэмэрүүн хүйтэн үбэлэй үдэрнүүд хойно хойноһоо һубарин үнгэржэ, хабатай дулаахан хабарай саг хүрэжэ ерэхэл даа.

— Харууһалан түлжүүлһэн хурьгадаа эхэһээнь һалгааха үедөө 22 килограммһаа доошо бэшэ шэгнүүртэйгээр тушаажа, колхоздоо үшөө нэгэ шэнэ хонин һүрэг нэмэжэ табихабди, — гэжэ Нимбу Цыбикжапович хөөрэнэ. — Юрөөгэй хонишодой үүсхэлые бүримүһэн дэмжэнэб. Манай колхозой хонишод хэлэһэндээ хүрэхэ, абаһан уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ байһандань найданаб. В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн баярые ажалай амжалтаар угтахабди.

БИЛЮУТЭ. Сэлэнгын совхозой бэрхэ хонишон Валентина Гончиковна Романовагай нэрэ гансахан аймаг доторoo бэшэ, мүн Буряад орон соогоошье мэдээжэ боложо байнхай. В. Г. Романова хүршэ Юрөөгэйнгөө хонишодой үүсхэлые дэмжэн, 100 эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга абажа, нэгэшье толгой гарзалуулангүй түлжүүлхэ гэһэн уялга абаһан юм. Мүнөө энэ отарада хурьгад «адхаржа» эхилэнхэй. Абтаһан хурьгад тобир һайнууд. Эдэ үдэрнүүдтэ Билюутын отделениин отарануудта бүхыдөө 1000 холо гаран хурьгад абтаад байна. Хонидой түрэхын урда тэд бэлэдхэл һайнаар хэгдэһэн дээрэһээ, түл абалга ямаршье һаадгүйгөөр үнгэргэгдэнэ. Хүршэ колхозойнгоо хонишодһоо дутуугүй олон хурьгадые абажа, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхые Сэлэнгын совхозой Билюутын отделениин хонишод хаба шадалаараа оролдоно.

ҮБЭР-ЗӨӨХЭЙ. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишодой гаргаһан үүсхэлые «Эрдэм» колхозой хонишод тэрэ дары дэмжэн, хэн хэнһээн дутуугүй амжалта туйлаха хүсэлтэй.

— Манай колхоздо түл абалга муу гэхээр бэшэ. Бүхыдөө 11 эхэ хонидой отара бии. Ехэнхи отарын хонид хурьгалжа эхилэнхэй. Хамта дээрээ 2000 гаран хурьгад абтаад байна. Хонишон бүхэн абаһан уялгаяа дүүргэхын түлөө эршэмтэйгээр ажаллана, — гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Баир Бадмаевич Шагдыров хэлэбэ. — Илангаяа Ёхорой отделениин хонишод түл һайнаар абажа байна. Колхозоймнай эгээл түрүү хонишодой нэгэн Сэндэ Лубсанова юм. Мүн лэ Гуро Долгуров, Радна Вамбуев, Вл. Бизьяев — ехэл бэрхэ хонишод даа.

Нэн түрүүн партиин гэшүүн Сэндэ Лубсановагай отарада хүрэбэбди. Эндэ хамтадаа 620 хонид хурьгалха. Мүнөө 300 холо гаран хурьгадые абаад, һайнаар түл жүүлжэ байна. Бэшэ хонидынь февраль һарада сүм хурьгалжа дүүрэхэ. Хурьга абалсахаяа ерэһэн комсомол басагад Д. Машеева, Ц. Цоктоева хоёрой ажалаар аха лагша хонишон урматай.

— Туһалагшадни бэрхэнүүд. Иимэ ажалша басагадтай хүдэлжэ байгаад, түл муугаар абаха аалби, — гэжэ Сэндэ Лубсановна хэлэнэ

Ц. ДОРЖИЕВ,
манай корр.

Сэлэнгэ.

100-һаа — 90 АБТАА

Мүнөө жэл Зэдын аймагай Торнин совхозой хонишод түл абалгаяа эмхитэй һайнаар үнгэргэжэ байнхай. Түс совхозой хонишод Р. Абдульзанов, С. Попков, И. Кучков, А. Гомбоев гэгшэд даажа абаһан һүрэгэйнгөө 100 хонин бүриһөө 90 хурьга абаад, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлнэ. Мүн тиихэдэ Алцагай отделениин эрхим хонишон, коммунист Сергей Будаевич Будаевай харууһалдаг 600 эхэ хониһоо мүнөө 525 хурьган абтаад түлжүүлэгдэжэ байнхай. Эндэ үнинэй хурьгашад Р. Д. Галсанов, И. А. Злыгостев, Ж. Б. Будаева, Б. Цыденова болон бусад нарай хурьгадые үбшэндэ нэрбүүлэнгүй тобиржуулхын түлэ бүхы хүсөөрөө оролдожо байнхай.

А. ДОНДУКОВ.

Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой хонишод мүнөө жэлдэ Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозойхидой хурьга олоор түлжүүлхэ, һооһо ехээр хайшалха гэһэн уряае дэмжэнхэй, эршэтэй ажаллажа байнхай. Колхозой хоёрдохи отделениин эрхим хонишон Бутид Зондуева мүнөө жэл даадаг хонидһоо хэзээ хэзээнэйхиһээ олон хурьга түлжүүлхээр шиидэжэ, социалис уялгануудые абанхай. Энэ отарын хонишод абаһан уялгаяа амжалтатай бэелүүлнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: отделениие эрхилэгшэ К. М. Таханов Бутид Зондуевагай отарада түрэһэн парай хурьга хаража байна.

К. ГАБАЕВАЙ фото.

АРАДАЙ ОЮУН БЭЛИГТЭЙШҮҮЛЭЙ ФЕСТИВАЛЬ

САРАНСК. (ТАСС). В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулһан районуудай соёлой байшангуудай харалгын түгэсхэлэй концерт мордва арадай оюун бэлигтэйшүүлэй ёһото һайндэр болоо. Автономито республикын бүхы нютаг хизаарһаа хоровой коллективүүд, ансамбльнууд, дуушад хүрэжэ ерээ. 40 мянганһаа үлүүтэй хүн харалгада хабаадаа. Харалгада шалгарагшад дипломууд болон үнэтэ бэлэгүүдтэ хүртөө.

Арадай уран гартанай бүтээлнүүдэй выставкэ

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо зорюулан, арадай уран гартанай һиилэн-зуралгын искусствын эрхим бүтээлнүүдэй выставкэ 1970 оной август-сентябрьта үнгэргэхэ гээд ВЦСПС-эй Президиум тогтообо. Түс выставкэ Москвада выставкэнүүдэй түб зал соо эмхидхэгдэхэ.

(ТАСС).

ҺҮҮЛЭЙ ЗОНИН

ОРО ҮСХЭБЭРИЛЭГШЭДТЭ АГИТАТОРНУУД ОШОБО

ЯКУТСК. (ТАСС). Яхадай 17 райондо нүүдэл шэнэ агитбригаданууд хүдэлжэ эхилээ. Хүнгэн, бага самолёдуудта, нохой ба оро хүллэһэн шаргануудта һуужа, агитаторнууд тундра руу гараба. Тэдэнэр номууд, брошюранууд, газетэ болон журналнуудые, кинофильмнүүдые абаашаа. Агитаторнууд В. И. Ленинэй ажабайдал ба ажал ябуулга тухай, һунгалта тухай хөөрэлдөөнүүдые мүн лэ үнгэргэхэ.

ХОЙТО ЗҮГЭЙ БАЯЛИГ

МАГАДАН. (ТАСС). Магаданай геологууд ашагта малтамалнуудай 100 гаран уурхайнуудые үнгэрэгшэ жэлдэ олоо. Тэдэнэй 40-ниинь алтанай уурхайнууд байгаа.

Колыма ба Чукоткын геологуудай зүблөөн дээрэ газарай баялигуудые шэнжэлэлгын түрүү дүй дүршэл тухай асуудал тушаа хөөрэлдөөн болоо.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн нэрэ хүндэлэлдэ зорюулан, манай ороной холын хойто зүгэй геологууд дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаа.

ШАХТЁРНУУДАЙ МИЛЛИОНУУД

СОКАЛЬ. (Львовско область). Львовско-Волынска бассейнэй шахтернууд февралиин 17-до арбан гурбадахи салингаа абаба. Эндэхи нүүрһэшэд орон дотороо түрүүшээр түсэблэлгын ба экономическа урмашуулгын шэнэ гуримда ороһон бэлэй. Материальна урмашуулгын фонд 3 миллион түхэриг гэ хүрэбэ.

Худалдаа наймаанай шэнэ түб

ЭРХҮҮ. (ТАСС). «Иркутскспецстрой» трестын барилгашад Эрхүүгэй худалдаа наймаанай шэнэ түбэй оршохо талмайе февралиин 17-до бэлдэжэ эхилбэ. Энэнь ороной зүүн зүгтэхи томо түбүүдэй нэгэн болохо.

400 хүнэй хүдэлмэрилхэ талмайтай универмаг, гастроном, ехэ ресторан, эд товар харуулха ехэ зал энэ худалдаа наймаанай түбэй бүридэлдэ ороxo юм.

Октябрь ба Буряадай бүгэдэ ниитын һуралсал

УЛААН-ҮДЭ. Октябриин революциһаа урид буряад хүнэй оройдоо 5 процентнь үзэг бэшэг мэдэхэ байһан юм. 1000 шахуу буряад үхибүүд һургуулида һуралсадаг байһан, тэрэ тоодо нэгэшье басаган һургуулида һурадаггүй байгаа. Буряадай эрдэмтэ С. С. Бадмацыренов «Октябрь» ба «Буряадай бүгэдэ ниитын һуралсал» гэһэн шэнэ ном соогоо эдэ баримтануудые дурдана.

ЭХЭ ОРОНДОО ДУРАТАЙ АГУУЕХЭ ПОЭТ

И. А. Крыловой түрэһөөр 200 жэлэй ойтой дашарамдуулан, агууехэ уран зохёолшодо хүшөө табиха ёһолол Москвада февралиин 18-да болоо. Тэрэ хүшөөнь КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шиидхэбэреэр бодхоогдохо юм. Ниислэл хотын үзэсхэлэн гоё газарнуудай нэгэндэ—Пионерскэ (Патриарших гэжэ нэрэтэй байһан) нуурнуудай эрьедэ табигдаха болоо.

Моссоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо Н. Т. СИЗОВ митинг нээтээ.

Ойн баярай Бүхэсоюзна комиссиин түрүүлэгшэ, СССР-эй уран зохёолшодой правлениин секретарь С. В. МИХАЛКОВ митинг дээрэ үгэ хэлээ. Хүшөөгэйнь табсан дээрэ В. Г. Белинскиин иимэ үгэнүүд һиилэгдэн гаргагдаха юм: «Крылов—ород литературын нэрэ хүндэ, алдар, омогорхол».

С. В. Михалков лентэ хайшалба. «Эндэ И. А. Крыловто хүшөө бодхоогдохо» гэһэн үгэнүүдые һиилэн бэшэгдэһэн шулууһаа сагаан бүд хушалта доошоо унаба.

(ТАСС).

АЖАЛАЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ—АРАДАЙ КАНДИДАДУУД

МУХАР-ШЭБЭР. Байгша оной мартын 16-да болохоёо байгаа һунгалтын хүдэлмэридэ бэлэдхэл һайнаар ябуулагдажа, сомоной болон аймагай Соведүүдэй депутадуудта кандидадуудые бүридхэлдэ абалга ябажа байна. Мүнөө жэлдэ аймагай, сомоной Соведүүдэй депутадуудаар 384 хүн һунгагдаха юм.

«Искра» колхоздо үнгэрэгдэһэн колхознигуудай хамтын суглаан дээрэ һаалишан Татьяна Ивановна **Слепиева**, гахайшан Любовь Исаковна **Митрофанова**, тахяашан **Бурдуновская**, механизаторнууд **Антонов, Мальцев** гэгшэдые Хонхолын сельскэ Соведэй депутадта кандидадуудай бүридхэлдэ абаба.

«Знамя Ленина» колхозой түрүү хонишон Светлана Дамбаловна **Дагбаева** аймагай Соведэй депутадта кандидадаар бүридхэлдэ абтаба.

«Заганский» колхозой тракторна хоёрдохи бригадын бригадир Лазарь Семенович **Филиппов**, ажахын суута лутовод Михаил Михайлович **Максимов**, залуу һаалишан, комсомол басаган Надя **Алексеева**, багша Агния Васильевна **Иванова** гэгшэд аймагай, сельскэ Соведүүдэй депутадта кандидадуудаар бүридхэлдэ абтагдаа.

Б. ЖАМБАЛОВ.

БЭШҮҮР. Бодонтуудай совхозой клуб соо алба хаагшад, хүдэлмэришэд олоороо сугларжа, аймагайнгаа ажалшадай депутадуудай Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн хүбүүд, басагадаа бүридхэлдэ абаба. Һунгуулиин 71-дэхи округһоо совхозой эрхим мал адуулагша Цыбжидма Нихтоевна **Дармаева**, совхозой директор Доржи Цыбиковнч Цыденжапов гэгшэд нэгэн дуугаар депутадта кандидадай бүридхэлдэ абтаба.

Н. ПЕТРОВА.

* * *

ТҮНХЭН. Депутадта кандидадуудые бүридхэлдэ абалга Түнхэнэй аймагта түлэг дундаа ябажа байна. Эрхим бэрхээр хүдэлдэг колхоз, совхозуудай ажалшад аймагай Соведэй депутадта кандидадай бүридхэлдэ абтагдаа. Тэдэнэй тоодо «Сибиряк» колхозой тугалшан Зоя Павловна **Плотникова**, Ленинэй нэрэмжэтэ колхохозой суута хонишон, Ленинэй ордено Гатаб Сыбикович **Шойбонов**, Туранай совхозой залуу хонишон, комсомолой гэшүүн Цыдын Бадмаевна **Даридаева** гэгшэд оролсоно.

М. ПРОКОФЬЕВА.

…-Үдын «Теплоприбор» … агитколлектив нютагай …удтэ һунгалтада бэлэд- … үедэ һунгагшадай дунда …жын хүдэлмэри һай- … ябуулна. Агитаторнууд …гдэһэн болзортоо өөһэ- … участогуудта ошожо, …шадай дунда совет һун- …удха шанар, ороной аса- … түйлалтанууд тухай хөө- …нүүдые үнгэргэнэ. Энэ …коллективые партиин гэ- … Юрий Григорьевич Иль- …хүтэлбэрилдэг юм.

…РАГ ДЭЭРЭ: агитатор- … Т. Т. Шуманская (зүүн …), Ю. Г. Ильков, Л. Ку- …, Б. М. Цыпылов, Я. Т. … гэгшэд участогтаа …гоо урда тээ.

… БУРМАКИНАЙ фото.

ҮЙЛЭДБЭРЕЭ ҮРГЭДХЭНЭ

Шубуунай үдөөр уралагдаһан үнгэ бүриин сэсэгүүд, яла сала шагта, хилгааһаар хэгдэһэн бүдүүр, бусад хэрэгсэл... Ажалшадта хэрэгтэй эдэ зүйлнүүд Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадай «Ширпотреб» гэжэ цехтэ бүтээгдэнэ.

Түс цехэй хүдэлмэришэд В. И. Ленинэй 100 жэлэй ойдо ажалай вахтада жагсажа, табан жэлэй түсэбые 1970 оной апрелиин 22 болотор дүүргэхэ гэһэн социалис уялга абаад, амжалта ехэтэйгээр хүдэлнэ.

Цехэй хүдэлмэришэд үнгэрһэн январь һарынтаа даабари 1,5 дахин үлүүлэн дүүргээд, мүнөө февраль һарада баһал һайнаар ажаллажа байна. 1969 ондо тэдэнэй урда харюусалгатай зорилго табигданхай. Үйлэдбэриингөө хэмжээе 20 процентээр дээшэлүүлхын түлэ шухала хэмжээн абтана. Мүрысөөндэ түрүүлжэ ябаһан хүдэлмэришэд Е. Иванова, А. Гусева, В. Нетесов гэгшэд уралан нарижуулгын үнэтэ дурадхал үйлэдбэридөө нэбтэрүүлнэ.

Г. ХАРЧЕНКО.

ҺАЙНДЭР БОЛОТОР...

Яруунын аймагай «Коммунизм» колхозой механизаторнууд хабарай тарилгада хэрэглэгдэхэ машина техникэеэ хараалагдаһан болзор соогоо һайн шанартайгаар заһабарилхаар эрмэлзэнэ. Тэдэнэр анзаһан, борной, культиватор гэхэ мэтэнүүдээ бултыень заһабарилжа дүүргэнхэй. Тиихэдэ 19 сеялкын 11-ниинь, гэнжэтэ 20 тракторай 10-ниинь, мүн мөөргэ долоон трактор заһабарилагданхай.

Тулишын түхеэрэлгын слесарь Лодой Цыбенов, токарь Цыден Дамбаев болон мотоор хабсаралгын мастер Алексей Климов, мүн бусадшье нүхэд эндэ эрхимээр ажаллана.

Үльдэргын механизаторнууд Совет Армиин һайндэр болотор тарилгынгаа бүхы техникые заһабарилжа дүүргэхэ зорилготой.

Ж. ЦЫДЫПОВ.

ҺУНГАЛТАҺАА ҺУНГАЛТА ХҮРЭТЭР

Орон нютагаа шэнжэлхэ Хяагтын музейн хүдэлмэрилэгшэд «Һунгалтаһаа һунгалта хүрэтэр» гэһэн нүүдэл выставкэ эмхидхэбэ. Тэрэнэйнь стенд, таһалга, гэгүүдынь уран гоёор шэмэглэгдэһэн плакадууд, тоо, баримтануудта түс аймагай һүүлэй гурбан жэл соо түйлаһан ажахын, соёл культурын амжалтануудые эли тодоор харуулһан байна.

Энэ выставкэ аймагай бүхы ажахынуудта, холын фермэ болон отарануудта абаашагдажа, тэндэхи ажалшадта танилсуулагдаха юм. Тиихэдээ музейн хүдэлмэрилэгшэд эдэ тоо, баримтанууд болон зурагуудые хэрэглэн, аймагайнгаа амжалтанууд тухай һаалишад, малшад, механизаторнуудта хөөрэжэ, тайлбарилан танилсуулха байна. Мүн тэрэшэлэн нютаг ороноо шэнжэлхэ, газар дайдынгаа баялигуудые хамгаалха талаар хөөрэлдөөнүүдые хэжэ эхилбэ.

— КПСС-эй райком манай энэ үүсхэлые һайшаан дэмжэжэ, ажал ябуулгадамнай туһалха юм, — гэжэ музейн даагша Р. Ф. Тугутов хөөрэнэ.

Д. ЦЫБЕНОВ.

ПАРТИЙНА ХРОНИКО

ЭЭЛЖЭЭТЭ СЕМИНАР

ПЕТРОПАВЛОВКА, (Телефоноор абтаба). КПСС-эй Зэдын райкем парткомуудай, партийна эхин организацинуудай секретарьнарай нэгэ үдэрэй семинар зарлажа, партийно-эмхидхэлэй, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин гол шухала асуудалнуудаар хөөрэлдөө эмхидхэбэ.

Партийна организацинуудай мүнөө үедэхи гол зорилгонууд тухай КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь А. Р. Потепалов дэлгэрэнгы элидхэл хэжэ, семинарай хүдэлмэрие нээһэн байна.

Джида станциин партийна эхин организациин секретарь М. В. Буинова партийна суглаанда бэлдэхэ, тэрэниие үнгэргэхэ тухай асуудалаар үгэ хэлэһэн байна. Партиин зэргэдэ түрүү хүнүүдые шэлэн абаха, залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ хэрэг яажа эмхидхэн ябуулдаг тухайгаа «Мир» колхозой хоёрдохи отделениин партийна эхин организациин секретарь Н. Д. Цыбиков нүхэдтөө хөөрэжэ үгэбэ.

Тэрэшэлэн Борьёогой совхозой управлениин партийна эхин организациин секретарь Г. С. Одоев, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой 3-дахи отделениин партийна эхин организациин секретарь Р. Ф. Елисеев, ВЛКСМ-эй райкомой нэгэдэхи секретарь В. Л. Гармаев, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай райкомой түрүүлэгшэ Д. Р. Бубеев, КПСС-эй райкомой партийна кабинедые даагша Н. Г. Самбуев, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой парткомой секретарь С. Ш. Раднаев гэгшэд парти доторой хүдэлмэриие эрхилдэг дүй дүршэл тухай, комсомолой болон профсоюзай организацинуудай хүдэлмэриие ударидаха тухай асуудалнуудаар семинар дээрэ үгэ хэлэһэн байна.

Семинарай эсэстэ КПСС-эй райкомой секретарь Н. Т. Манзаров нютагай Соведүүдые һунгаха һунгалтын бэлэдхэлэй үедэ партийна организацинуудай бэелүүлхэ зорилгонууд тухай тоггоһон, заабаринуудые үгэһэн байна.

Г. БАДМАЖАПОВ,
КПСС-эй райкомой хүдэлмэрилэгшэ.

ПАРТКОМОЙ ТООСООН

ХОРИ. Анаагай совхозой партком (секретариинь нүхэр Шангинов) партийна эхин организацинуудаа һулаар хүтэлбэрилнэ, тэдэнэй хүдэлмэрине эдэбхижүүлхые ёһоор оролдоногүй. Коммунистнуудай түрүү үүргые дээшэлүүлхэ талаар ябуулагдадаг хүдэлмэри үшөөл һуладана. Мүрысөөнэй эмхидхэл хангалтагүй. Энээнһээ уламжалан, совхозой үйлэдбэриин хэрэг, урэ дүн бирагүй байдалтай. 1968 ондо абаһан түсэб болон уялгануудаа дүүргэжэ шадаагүй, гарза хохидолдо ехээр ороо, адууһа малай ашаг шэмэ бага, ургаса хилбар байшоо.

Партийна эхин организацинууд үүсхэл оролдолго багатайгаар хүдэлхэһөө гадна, һүүлэй үедэ секретарьнар олоор һэлгэгдэнэ. Суглаанууд тон үсөөнөөр зарлагдана. Түрүү хүнүүдые партиин зэргэдэ шэлэн абаха хүдэлмэри мүртэйгөөр ябуулагданагүй, тиигэжэ совхозой партийна организациин зэргэ шэнэ хүсөөр бэхижэнэгүй.

Иимэ олон дутагдалнууд КПСС-эй райкомой бюро дээрэ түс парткомой тоосоо шагнахадань элирхэйлэгдэһэн байна. Тиигээд парти доторой хүдэлмэриие ойрын сагта эрид һайжаруулхыень парткомой секретарь нүхэр Шангиновһаа бюро дээрэ шангаа эрилтэ табигдаба.

Р. ЦЫМПИЛОВ,
КПСС-эй райкомой инструктор.

АЭРОШАРГААР—АГНУУРИДА

ШЭТЭ. (ТАСС-ай корр.). Вагонно депогой газосварщик Иннокентий Слепченов өөрынгөө ухаалан бүтээһэн аэрошаргаар Хилок хотоһоо февралиин 15-да гараба.

Иннокентий—агнуурида дуратайшуулай нэгэн юм. Тэрэ зунай үедэ мотоциклаар хэдэн зуун километр ошожо, загаһа агнадаг. Харин үбэлэй үе сагта агнуури хэжэ байхын тула аэрошарга уралан бүтээбэ. Шаргань тусгаар кабинатай, хойто таладань «ИЖ-Юпитер»—мотоциклай двигательтэй холбоотой гурбан һэлюуртэ винт тодхогдонхой.

КОММУНИСТ ТУХАЙ ХӨӨРӨӨН

ПАРТОРГЫН ТЭМДЭГЛЭЛ

Коммунист Федор Дудник удаан бодолгото болон һууна. Карандашаа абажа, блокнот дээрээ «20» гэһэн тоо табижархиба. Тиигээд хойнонь гурбан «ноль» нэмэжэрхинэ..

Энэ тоо хараад, бодолгото болохооршье байгаа. Парторг Федор Касьянович предприятиингаа ажалшадай амжалта түйлажа байһанда сэдьхэлээ ханамги. Үнгэрэгшэ жэлдэ хори таран мянган түхэриггэй сэбэр олзотой гарагдаа. Хүдэлмэри дээрэнь комплексно арга үргэнөөр хэрэглэгдэжэ байна. Продукциин өөрынь үнэ сэн горитой хямдараа. Эдэ бүтэдэ предприятиин олзотойгоор эрхилэгдэжэ байһаниие гэршэлхэһээ гадна, ажалшадай эдэбхи үүсхэлые харуулна. Хүн бүхэн даадаг хүдэлмэридөө үнэн зүрхэнһөө хандажа, шадаал һаа ажалаа бүтээсэтэйгөөр эмхидхэхые, һайн шанартай продукци үйлэдбэрилхые оролдоно.

Теэдшье коммунистнуудай үүргэ харюусалгадаа муугаар хандаһан, партийна организациин зоной дунда бага хүдэлмэри ябуулһан, социалис мүрысөөе хангалтагүйгөөр эрхилһэн байгаа һаань, ямаршье ажалһаа һайн үрэ дүн гарахагүй һэн.

Федор Касьянович блокнот соогоо тоо табижа һуухадаа, үшөө хүнүүдэй нэрэнүүдые тэмдэглэнэ: «Л. В. Дворников, А. В. Огнев».

Эдэнэр юугээрээ шалгарһан байна хаб? Иимэ асуудалай табигдахада, парторг:

— Эдэбхитэй коммунистнууд гээшэ. Һонирхоо һаатнай хөөрэхэ байхаб,—гэбэ.

— Хөөрыт даа...

— Ажал дээрэ ямаршье бэрхэшээлнүүд тохёолдодог. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ тухай асуудал партийна организацимнай хүдэлмэридэ хододоол анхарагдажа байгша. Нэгэтэ энэ асуудал тушаа коммунистнуудай дунда хөөрэлдөөн гаража, хайшан гэжэ продукци ехээр үйлэдбэрилхэ тухай бодомжолообди. Хэрбээ зөөжэ асарһан модоёо зүбөөр эсхэжэ хюрөөдөөд, тэндэһээ үүдэ дархалха хабтагайнуудые гаргалсажа болохо байна гү—гээд хэлсэжэ байхадамнай, коммунистнууд Огнев, Дворников гэгшэд һайшаалтай дурадхал оруулһан юм. Тэдэнэр уралан нарижуулагша нүхэр В. И. Фисенкэтэй хамта тусгаар пресс бэлдэхэ гэһэн байгаа. Тиигээд энэнь һайн арга олгоо. Манай предприятида үлүү модон үгтэжэ байдаггүй. Хүнэй ухаан бодолоо гүйлгэжэ, шэнэ юумэ нэбтэрүүлжэ байһанай ашаар заахан юумэнһээ ехэ юумэ бүтээнэбди,—гээд парторг хөөрэнэ.

«Буржелезобетон» нэгэдэлэй дүрбэдэхи филиалай түрүү коммунистнуудай ажалдаа абьяастайгаар хандажа байһаниие тэмдэглэхээршье. Теэд тэдэнэй хэжэ байһан ехэ ажалай гансахан энэ багахан жэшээ ямар ашаа туһа асарһаниие харуулнаб? Үнгэрэгшэ жэлдэ 10 мянган тэбхэр метр модон алмагдаа. Хэрбээ тусгаар пресс түхеэржэ, модо хюрөөдэлтые нарижуулаагүй һаамнай, хэды шэнээн ехэ модон хэндэшье хэрэгтүйгөөр үлэгдэл болон хаягдаха байгаа юм гэжэ нүхэр Дудник тайлбарилна.

Коммунист Федор Касьянович блокнодоо дэлгээд, зарим тоо бэшэжэ, бодолгото боложо һуухадаа, иимэ удхатай хөөрэлдөөнүүдые гаргана гээшэ. Тэрэнэй блокнот соо миил хооһон тоонууд байдаггүй. Тэдэнь ямаршье һаа, горитойхон удхатай юумэ хөөрэжэ үгэнэ. Заахашье һаа, хүн бүхэнэй хубитаяа оруулһанай зэргээр предприятиин олзо доход ургана гэжэ тэрэнэй хөөрөөнһөө мэдэгдэнэ ха юм. Теэд энэ хэрэгтэ коммунистнуудай үүсхэл ехэ. Тэдэнэр ажал дээрэ жэшээ харуулна, һайн һайн аргануудые дурадхана, үйлэдбэридоо өөһэдөө нэбтэрүүлэлсэнэ.

Парторг блокнодойнгоо үшөө нэгэ хуудаһые гэдэргэнь ирлэбэ. Партийна суглаа зарлажа, өөрөө элидхэл бэлэдхэ болоходоо, тэндээ олон юумэ тэмдэглэһэн байба. Ажалай амжалта, үйлэдбэридэ шэнэ арга нэбтэрүүлгэ... Эдээниие элидхэлшэ ганса нэгэн үгөөр дурдаад гарахагүй ха юм. Бодоод үзэхэдэ, түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилһэн продукци хүнэй оролдолгоор түйлагдаа. Тиимэһээ парторг нэн түрүүн коммунистнуудайнгаа эдэбхи үүсхэлые суглаан дээрэ тэмдэглэхые хүсэнэ. Коммунист хүн ажалдаа түрүү ябаха жэшээтэй, зониие хүтэлхэ ёһотой. Коммунистнуудай сэдьхэлээ нэгэдхээд, тодорхой зорилго табяад, ойлгуулалмжын хүдэлмэри ябуулхадаа, зоной хэрэг үйлэдэ һайнаар нүлөөлөө һаань, хүдэлмэри урагшатай ябангүй яахаб!

Удаан хөөрэлдэжэ һуухадаа, парторгын бодолдо олон юумэ ороно. Коммунистын һайн жэшээ тэрэнэй һанаанһаа гарадаггүй. Нэгэтэ Иван Иванович Щербаковтой хөөрэлдэһэнөө һанана. Арбаад жэлэй саада тээ тэрэ түс предприятида ерээд, ажаллахынгаа хажуугаар техникумдэ һуража, механик болоод, хожомынь партида абтаһан энэ коммунистые партийна хүтэлбэрилэгшэнь магтаха ёһотой.

Коммунист Иван Щербаков анхан хүдэлмэридэ ороходоо, гартаа түлхюур бариад, шүрэбүүдые мушхажа һураһан байна. Ородоол 6 классай эрдэмтэй һэн. Һүүлдэнь курсада һуража, арай шамай слесарь болобо. Эрдэм бэлиг багатайб гэжэ мэдэхэдээ, үдэшын һургуулида ябадаг болоо. Зоригтой хүн юундэшье гасалдадаггүй ха юм. Хожомынь техникум дүүргээд, слесарьнүүдэй бригадир ябаад, механик болоһон байна.

...Иван Иванович үдэшэ орой боломсоор лаампаяа носоогоод, ном һудар уншажа һуудаг. Институтда орохоёо бэлдэнэ.

— Иван, шимнай ни... лохошни байна. Заво... ерэхэ гүш, али дүү... тээшээ ябахашни гэ... гээд һурабабди.

Энэ коммунист удаа... болоһонойнгоо һүүл...

— Үгы даа, таан... гүйб!—гэбэ.

Парторг Федор Дудн... жэ хөөрэлдэжэ, һайн ко... нуудайнь нэгэнтэй т... байхадаа, иимэл хүнүү... хи филиалай ажалые ... татажа ябадаг ха гэжэ б... Зүгөөр иимэ хүнүүд ... байха бүринь партийна ... цинь зоной ажалда ху... нүлөөлнэ.

Һаяхан уулзахадаа... Касьянович блокнот со... нэгэ тоо табяад, бод... һууба. «50 мянган кубо... һэн тоо харагдажа бай... нээ тайлбарилхадаа: ... жал бүри эды шэнээн мо... соруулжа, продукци га... гэжэ парторг харюуса... той даа, ойлгосотой. Ко... энэ зорилгоёо бэелүүлхэ... коммунистнууд түрүү ... гээ дүүргэн, эршэ ху... хам оролсохо ёһотой ха ...

М. БОЛ...

Улаан-Үдэ.

ТҮМЭР ЗАМШАДАЙ ХАНИ БАРИСААН

Наушки станци совет-монгол оронуудай хилэ дээрэ оршодог. Тиимэһээ энэ станциин түмэр замшад аха дүү Монгол оронойі түмэр замшадтай нягта харилсаатай юм. Саг үргэлжэ эдэнэр бэе бэедээ ошолсожо, дүй дүршэл тухайгаа хөөрэлдэн, хани барисаагаа улам бэхижүүлдэг.

Наушки станциин хүдэлмэришэд хүршэ нүхэдтөө түрүү ажалай жэшээ харуулан, эршэ зоримгойгоор ажаллан, үдэр бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэхые оролдоно. Түс станциин түмэр замшад үнгэрһэн жэлэй гурбадахи кварталай дүнгөөр Зүүн-Сибириин түмэр замшадай дундаһаа түрүүлжэ, мүнгэн шанда хүртэһэн юм.

Наушки станциин начальник Н. Ф. Михайлов СССР-эй, мүн Монгол оронойі «Хүндэтэ түмэр замшан» гэһэн тэмдэгтэй юм.

Ажалша түрүү коллектив ашаа тээхэ, буулгаха даабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэжэ, Монгол оронде эльгээгдэһэн ашаа болзор соонь хүргэдэг гээшэ. Тиимэһээ Монгол оронойі түмэр замшад совет хүршэнэртөө баяр баясхалан ходо хүргэжэ байдаг.

В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойе ажалай шэнэ баатаршалгануудаар угтаха, түсэбтэ табан жэлэйнгээ даабари болзорһоонь урид дүүргэхэ гэжэ шиидэһэн Наушки станциин коллектив монгол нүхэдтөө ходо туһална, дүй дүршэлдөө һургана.

Зураг дээрэ: Монголой түмэр замай Сүхэ-Баатар станциин начальник Надмид (баруун гарһаа) Наушки станциин хүдэлмэришэд А. Жарникова, Е. Чиркова гэгшэдтэй хөөрэлдэжэ байна.

В. АХМАДЕЕВЭЙ фототекст.

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

ЭРДЭМТЭД БАЙГАЛЫЕ ШЭНЖЭЛЭН УЗЭНЭ

Шэнжэлэлгэнүүдые хэхэ зорилготойгоор эрдэмтэдэй хэдэ хэдэн отрядууд мүльһэн хуягаар хушагдаһан Байгал далай дээрэ февралиин 15-да гараа гээд ТАСС-ай корреспондент Эрхүүһээ дамжуулба.

Экспедицидэ хабаадагшадай дунда ихтиологууд бии. Тэдэнэр далайн тэг дунда оршодог. Ушканиин аралнуудта ошожо, үхэр загаһанай түрьһэеэ хаяха үедэнь шэнжэлэн үзэхэ зорилготой. Тэрээнһээ гадна Байгалай хаб загаһанай гол түлэб хоол болодог, амиды загаһаханиие түрэдэг голомянкануудай һүрэгүүдтэй холбоотой асуудалнуудые мүн лэ элишэлэн тодорхойлхо юм.

Геоботанигууд далайн эрьедэхи байгаалида Байгалай ямар нүлөө үзүүлдэг байһые шэнжэлхэ.

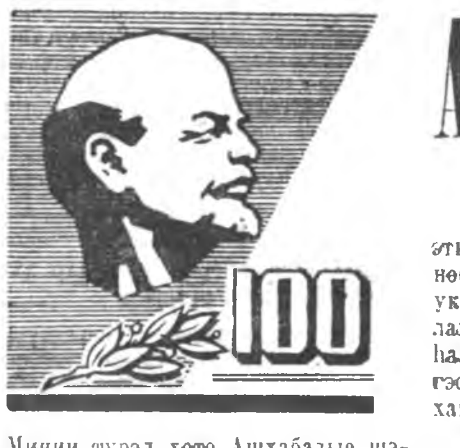
ТАСС).

3200 метр үндэртэ оршодог Тянь-Шаниин һарьдагуудай нэгэ гол Сусамыр гээшые «Мянган булагуудай газар» гэжэ Киргиздэ нэрлэдэг юм. Үнэхөөрөөшье энэ үндэр газарта тон һайн бэлшээри бии. Ногоониинь шэмэтэй, булагайнь уһан арюун тунгалаг. Зүгөөр үбэлдөө эндэ уларилынь шэрүүн. Тиибэшье һаань, Киргизиин малшад үбэлэй тэжээл һайн бэлдэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сусамырай холын нэгэ үбэлжөөндэ.

ТАСС-ай фото.

АШХАБАДТАХИ ЛЕНИНЭЙ ХҮ...

Тоушан ЭСЕНОВА, туркмен поэтессэ

Минии түрэл хото Ашхабадые шэмэглэһэн олон сэсэрлигүүдэй дунда нэгэниинь онсо хуби заяатай юм. Энэ сэсэрлигһээ үзэсхэлэн һайханшье, үлүү томошье сэсэрлигүүд Туркменистандэм олон юм бээз. Зүгөөр лэ айлшан боложо бууһан анда нүхэрөө би энэл мүнхэ хабарай сэсэрлиг руу дахуулан ерэдэг заншалтайб. Хүшөөгэй майоликаар бүтээгдэһэн һүрэтэ табсандань наранай элшын намжаархые һайхашаагшаб. Урдамнай —Ильичэй хүрэг эли харагдана. Би энэ сэсэрлигтэй, энэ хүшөөтэй түүхэ намтарые домоглохо дуратай хүм.

ЗҮРХЭНЭЙ ЗҮНГӨӨР...

1924 оной январиин 21. Ленин наһанһаа нүгшөө гэһэн гашуудалта мэдээсэл хара сахилгаан мэтэ бууба. Январиин 22-то Ашхабад хотодо шаналал гашуудалай митинг болоо. Коммунис партиие болон Совет гүрэниие байгуулһан агуу ехэ хүндэ хүшөө бодхоохо гэһэн тогтоол баталан абтаба.

Январиин 27-до Улаан талмай дээрэ Владимир Ильич Лениниие хүдөөлөө. Москваһаа олон мянган модоной газарта байдаг манай хотын үйлсэ, гудамжануудаар тэрэ үдэр хүн зон урда урданайхиһаа олоор адхаран һүндэлөө. Ашхабадай түбэй талмай дээрэ хүшөөгэй үндэһэн болохо түрүүшын шулуунууд шаналал ёһололой оршон байдалда табигдаа бэлэй.

Удангүй хүшөө барилгада бэлэдхэл эхилбэ. Мүнгэнэй хэрэгтэй болоһониинь мэдээжэ һааб даа. Тиихэдэ һаяхана сүлөөрһэн туркмен арадай түлөөлэгшэдэй дунда инженер, техник, архитектор, скульптор, уран зураашад гэхэ мэтэ мэргэжэлтэй хүниие олохонь ехэ хүшэр байгаа. Энэ бүгэдые мүнөө ухаандаа багсаахада, этигэшэгүй, жэгтэйшье шэнги. Мүнөө Совет Туркменистанда эрдэм наукын, соёл культурын ажал ябуулагшадһаа эхилээд, ажалай ямаршье һалбарида мэргэжэл шадабаряар түгэс бэрхэ хүн зон хүрэтэрөө али тухай урган гараа гээшэб.

Хүн зоной һайн дураараа оруулһан мүнгэ зөөреэр тэрэ хүшөөе бариха гэжэ шиидэз юм. Областиин хүн бүхэнэй оройдоол 17 мүнгэ оруулаад байгаа һаа, хүрэхэ мүнгэн суглархаа гэжэ тодорхойлогдоо. Теэдшье аяар холын тала губинуудаар тарашаһан зоной дунда татабари суглуулбари хэхэ гээшэ тэрэ сагаар бодоходо, тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ һааб даа. Хэды тиибэшье һаань, зүрхэнэйнгөө зүнгөөр хүшөө бодхоохо гэжэ хүсэн шиидэһэн арад олоной абьяас яашаха бэлэйб!

ХИБЭСЭЙ ҮНГЭ ДУУРЯАН...

Мүнгэ зөөришье орожол байба. Теэд дүй дүршэлтэй уран зураашые хаанаһаа олохтойб? Ленинград башэг бэшэжэ, тэндэхи уран зурагай Академидэ хандабад. Түүхын темэдэ бэшэгдэһэн зурагуудай автор, хуушан Россида хэдэн музей, уран һайханай училищинуудые байгуулһан габьяатай академик Андрей Андреевич Карелин хүшөө бодхоолсохо хүсэлтэйгөө элирхэйлэбэ.

Энэ хүн Ашхабад ерээд, Анау гэжэ һүмэ шадар удаан байгаа. Мүнөөнэй Байрам-Али хотоһоо холо бэшэхэнэ, XII-дохи зуун жэлэй 40 онуудаар бодхоогдоһон султан Санджара гэгшын мавзолейдэ орожо гараа юм. Тиихэдээ майолика шулууе илангяа гоёшоогоо бэлэй. Мүн холо, дүтын нютагаар ябахадаа, туркмен зоной гэртэ ородог, ханаарнь, шала дээгүүрнь табигдаһан уран угалзата хибэсүүдэй үнгэ зүһые үдэрэй һаналн, һүниин зүүдэн болгожо ябагша һэн. Тиин һүүлэй һүүлдэ Ленинэй хүшөөгэй табсангые майолика шулуун тэбхэзнсэгүүдһээ бүридүүлэе, туркмен хибэсүүдэй үнгэ зүһэ, жэнхэни шэнжэ тэрээн дээрэ дабтан, дууряан гаргаха гэһэн шиидхэбэри абаа бэлэй. Ленинэй өөрэйнь маха бадые, нюур шарайе бүтээхэ хэрэг Баку хотодо ажаһуудаг скульптор Елизавета Романовна Трипольскаяда даалгагдаа һэн.

ҮХЭР БУУНУУДАЙ ЭСЭС

Ленинэй хүрэгые хэтэ мүнхэдэнь бронзоор шудхаха гэһэн шиидхэбэри абтаа юм. Теэд бронзо хаанаһаа олдохо гээшэб? Туркмениин газар дайда дээрэ нэгэшье металлургическа завод үгы байгаа бшуу.

Энэ хэрэгтэмнай узбек аха дүүнэрнай туһалаа. Дунда Азиин сэрэгэй округой складуудһаа хуушанай бронзо үхэр буунуудай арбан сэмгэн асарагдаба. Байрам-Али хотодохи хлопок сэбэрлэдэг заводой хүдэлмэришэд шудхалгын «пеэшэн» зохёон түхеэржэ, хүнгэн бэшэ ажалаа эхилээ һэн. Тэдээндэ хэншье даабари үгөөгүй, хэншье тэдэниие баалаагүй юм. Харин агууехэ вождидо халуун дуратай байһандаал хүдэлмэришэ анги энэ хүндэшье, шухалашье хэрэг бэе дээрээ даажа абаһан байгаа бшуу.

ҮБГЭН ХҮДЭЛМЭРИШЭНЭЙ БААТАРШАЛГА

Энэ хүшөө бодхоолсоһон хүнүүд тухай хөөрэнгүй яажа болохтойб! Тэдэнэй шэтэн тухай тусгаар тогтожо хэлэнгүй үнгэрхын аргагүй. Би эндэ далаяа шахажа ябаһан үбгэн хүдэлмэришэн, түмэр зүйл шудхагша мэргэжэлтэй Артем Васильевич Двойников тухай дурдахаяа һананаб.

Ленинэй түхэл шарайн бүтээгдэтэр, түмэр түдагын олдотор нилээд сат ябаа һааб даа. Артем Двойников үбшэндэ нэрбэгдэжэ, хүлһөө буушоо һэн. Гэбэшье хүшөө бүтээлгэдэ өөрынгөө хубита оруулха байһан тухайгаа мартадаггүй бэлэй. Бүхы юумэн бэлэн болоо гэжэ дуулахадаа, үбшэншье һаа, үбгэн хүдэлмэришэн заводто ерээд байба.

— Табин жэл түмэр түдэгэ шудхааб. Харин мүнөө Лениндэ хүшөө бодхоохо хүндэтэ даабари абаад байхадаа, гараа хараад хэбтэжэ байха аалби? Үгысэр аалб даа,— гэжэ Артем Двойников мэдүү... бүхы шадабаряа, сэдь... луун хүсэлэл оролдо... хүшөөгэй гол хуби бо... ень, мүн бусад орёо ш... нуудыень бронзоор ш... Тэрэнэйнгээ түлөө Ажал... һэн үндэр нэрэ зэрг... лэй.

ЗҮРХЭНҺӨӨ ЗҮРГЭ Т... ХҮШӨӨ

Ашхабадтахи Ленин... олохон лэ хүнэй хуби... золтой, уйдхар гашуу... рэгүүд холбоотой.

1948 оной намар... ехээр газар хүдэлжэ, ... дын турша соо городна... борог, тооһо манан бо... бэлэй. Эртэ урданай бар... шье, тэрэ тоодо суута ... шье юуншье үлөөгүй һэ... нинэй хүшөө тэрэл зан...

Үүр сайха хирэн бага... дэргэдэ хүн зон хүлгэ... лэй. Тэдэнэр модолой һ... хинэжэ, туһаламжала... захалаа юм. Элээ хоол, ... нарһаа гадна, эмшэлгы... али бүхы туһаламжада ... гарадаг байгаа.

Тэдэл уйдхар гашуу... нуудтэ Ленинэй арад... хани нүхэсэлэй гайха... айхабтар тодоор харагд... дээ юм. Советскэ Союзай... хэнэй арадууд аха дүү ... ламжа болгон гараа һа...

Ленинэй хүшөөгэй ... столнууд табигдаа бэлэй. ... гэн дээрэ «ТССР-эй Вер... нүгөөлэ дээрэнь «ТССР-... нуудай Совет» гэһэн га... шажа болохоор һэн.

Мүнөө Ашхабад тани... лотороо хубиланхай. Гоё... сон түхэлтэйшье болоо ... жам, мүнхэ ногоон, хүн... рэн үйлсэ, гудамжануу... эндэ олон. Зүгөөр би... дайхидта, агууехэ Ленин... энээхэн үеын сэсэрлиг а... үлүү һайханаар һанагда...

КОЛХОЗОЙ ТООСООТО ҺУНГАЛТЫН СУГЛААН...

ДУТАГДАЛАА ШУУД УСАДХАХА...

Һаяхан Түнхэнэй аймагай «Восточные Саяны» колхоздо тоосоото һунгалтын суглаан боложо, колхознигууд үнгэрһэн жэлэйнгээ ажалай үрэ дүн хаража үзэбэ. Правлениин түрүүлэгшэ Санжа Дашиевич Бильгаевай хэһэн тоосоото элидхэлһээ харахада, колхоз зарим тэды һайн дүнгүүдые түйлахынгаа хажуугаар, нилээд ехэ дутагдалнуудтай байгаа гэжэ элирнэ.

Бүхыдөө колхозой олзо доходой оросо 840 мянган түхэриг болохын оронда 765 мянга боложо, илангаяа мал ажахыһаа абтахаар хараалагдаһан олзын түсэб миил 74 процентдэ хүрөөд байшоо.

Тиихэдэ 1100 һаамхай үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1230 литр һүн һаагдажа, нёдондо жэлэй хэмдэ арайл гэжэ хүрөө. Харин һүн энээнһээ үлүү ехээр һаагдаха аргатай байһан гэхээр. Юуб гэбэл, колхоз илангаяа урда жэлнүүдээр жэшээлхэдэ, үнгэрһэн жэлдэ холо үлүү ехэ тэжээл бэлэдхэһэн, малай дал байрануудые нилээд олоор, шэнээр бариһан байна. Гэбэшье эдэ арга боломжонууд зүбөөр хэрэглэгдэжэ шадагдаагүй байшоо.

Хүдөө ажахын продуктнуудай өөрынь үнэ сэн хямдаруулха талаар биратай юумэнэй хэгдээгүй дээрэһээ ажахын зарим һалбаринууд гаргаша ехэтэйгээр ажаллаа.

Мүн гүрэндэ мяха, нооһо, үндэгэ худалдаха түсэб дүүргэгдээгүй. Гадна гүрэндэ бусаагдаха ёһотой 170 мянган түхэриг зээли бии.

Иимэ ехэ дутагдалнуудай бии болоһон гол шалтаг — ажал дээрэ колхознигуудые зүб... жэ шадаагүйһөө, зарим... хүтэлбэрилэгшэдэй өөрын... салгата үүргэдэ һамн... һанһаа болоно.

Элишэлэгдэһэн дута... дары усадхахаар эрид ... жээн абтажа, шэнэ 196... раалагдаһан зорилгон... дүүлгэдэ бүхы арга б... хэрэглэгдэхэ ёһотой.

Колхозой правлени... шээр Полхонов Серге... вич һунгагдаба.

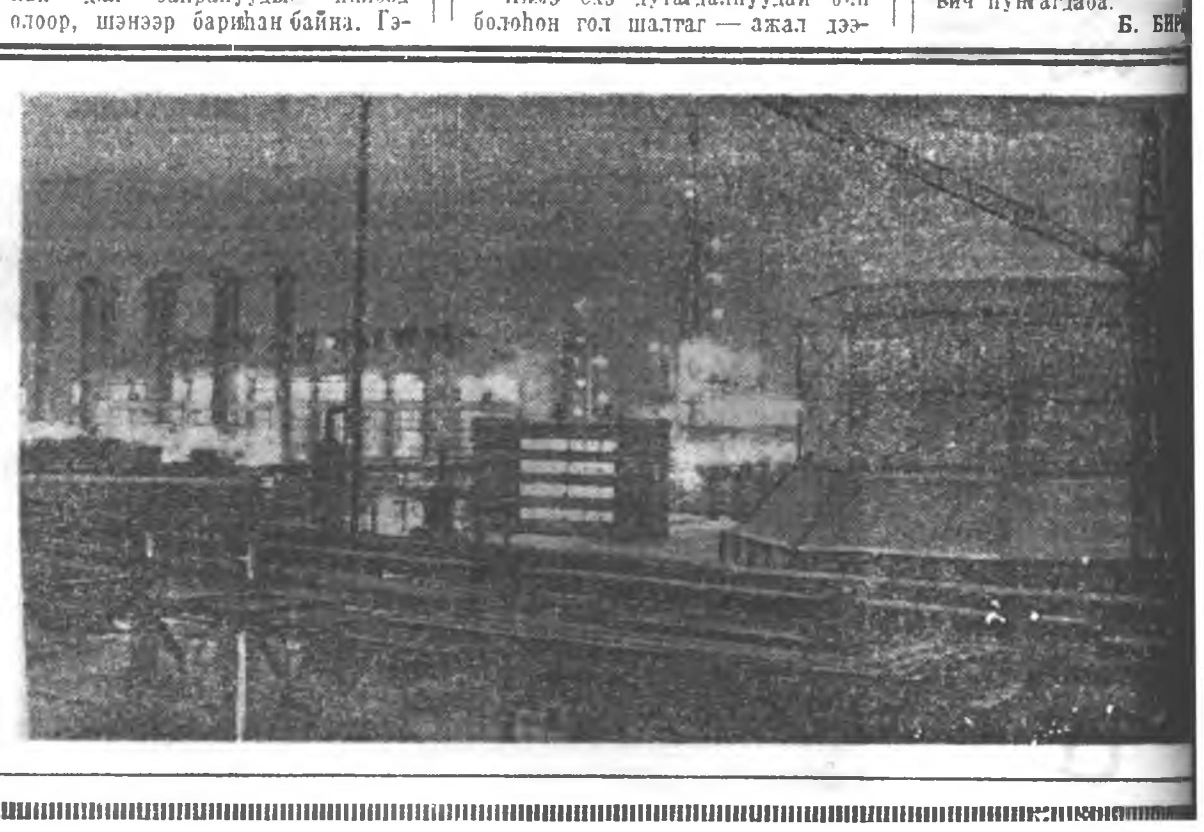
Б. БИ...

ПЕРМЬ. Газо-бензинэй шэнэ заводые гүрэнэй комисси тушаан абаба. Энэ завод хадаа хэдэн миллион кубометр газ жэл бүхэндэ болбосоруулха байна. Жэшээлхэдэ, бутан, изобутан, газова бензин болон бусад продуктнуудые заводой коллектив үгэжэ байха юм. Тэрэнһээ гадна хүн зондо хэрэгтэй газ энэ предприяти үгэдэг болохо. Свердловск, Киров, Пермь гэхэ мэтын городуудта газынь эльгээгдэхэ.

Заводой бүхы түхеэрэлгэ мүнөө үеын техникээр хангагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: газо-бензинэй завод.

ТАСС-ай фото.

hургуули — шабинар — түрэлхид

ХУУДАhАН № 3

...Мүнөөдэрэймнай тусхай хуудаhанда hургуулида буряад хэлэ, литература заахатухай хөөрэгдэнэ. Буряад хэлэнэй түрүү багшанарай дүй дүршэл тухай уншахат.

...ТЭ БҮХЭН ...МАР АЯЛГАТАИБ?

УРАН УНШАЛГА ТУХАЙ ҮШӨӨ ДАХИН

...уншалгын удха шанарые арсаха хүн хоморшог ... тухай ярилдаануудшье замхадагтүй. Олон ... hургуулида уран уншалгые хүгжөөхэ тухай асуу... ...ческэ талаhаань шэнжэлээд, диссертаци бэ... ...зиндаашье олодог юм хэбэртэй аша.

...хаста hургуулинуудта бүхы шабинарые ...наар уншуулжа hургаха хүдэлмэри үшөө ...табятай. Илангаяа буряад hургуулинуудта тэ... ...бирагүй. Буряад хэлэнэй олонхи багша... ...уншалгаар тулюур бэлэдхэлтэй.

...уран уншалгын hайхан үрэhэн эхин класста ...садьхэлдэ таригдаха ёhотой. hургуулида ...түрүүшын үдэрhөө эхилжэ, hурагшадые ...танилсуулаадүй байхадаа, шадамар баг... ...уранаар үгүүлжэ, уран уншалгын жэшээ ...захалдаг.

...hаа орохон үхибүүдтэ ямар нэгэн онтохо ...уншадаа, багша хабаадаhан нюур бүхэниие ...шэгжэ, герой бүхэнэй абари зангые ха... ...зэргэтэй. Жэшээнь, Д. Дашинимаевай ...шоно» гэжэ онтохониие уншажа үгөө hаа, ...харахые, шоньн улихые, үнэгэнэй мэхые ...үхибүүд ехээр hонирходог. Юундэб гэхэдэ, ...hайханаар уншаhанай ашаар онтохон соо ...үйлэнүүдые үхибүүд нюдөөрөө хараhан шэн... ...за юм. Үзэгтэ ороодүй шабинарта иигэжэ ...уншажа үгэhэнэй hүүлээр:

...үхибүүд! Хахад жэл соо таанар үзэгтэ орожо, ...уншадаг болохо гээшэт,— гэжэ багша заа... ...Энээгээрээ шабинараа психологическа та... ...уран уншалгада бэлдэнэ бшуу.

...эрдэмэй дээжэ» гэлсэдэг дээрэhээнь дэлхэй ...бэшэгтэ hургалган ехэнхидээ тэрээнhээ ...даа. Тэрэ тоодо буряад үзэглэлшье тиимэ...

...урдань үзэглэлдэ оролгын бэлэдхэлэй хүдэл... ...недели соо үргэлжэлдэг hаань, мүнөө шэнэ ...ёhоор тэрэнь гурба-дүрбэн үдэрэй туршада ... Тиигээд лэ үхибүүд үзэгүүдтэй танилсажа, ун... ...ха юм.

...эхэн үедэнь багша бүхэн уран уншалгаар ...hаа алдаха ёhогүй гэжэ hанагдана. Жэ... ...хи классайхид үзэглэлэйнгөө түрүүшын ...тэй танилсаба гэлэй: «А», «Х», «Ш».

...танилсахаhаа түрүүн абяаень мэдэхэ боло... ...аб даа. «А» гэжэ абяае элдэбээр үгүүлжэ ... Хүнэй хэлэhэн юумые хүсэд ойлгоогүй байбал,

...А!— гэдэг зантайбди. Хүнэй ямар нэгэн шэнэ ...дуулгабална:

...— гэжэ утаар татан, зүбшөөhэнэй тэмдэг үзүүлхэш. Урмаа таhарhан хүн бүришье ондоогоор тэрэ абяа үгүүлхэ.

Абяаень шэнжэлжэ, үгүүлжэ hураад, үзэгтэй танилсаба гэлэй. Бишыхан hурагшадай уншаха түрүүшын үгэнүүд (хэрбээ «үзэглэл» хубилгаагүй hаань!) гэхэдэ: «аха», «аша», «хашаа».

Эдэ үгэнүүдые яажа ондо-ондоогоор үгүүлжэ болохоб гэhэн асуудал багшын алгасажа гарадаггүй hаань, ехэл hайн бэлэй. Эндэ ехэ сагшье, хүсэншье хэрэгтэй бэшэ. Гансал шадабари хэрэгтэй.

...Нариихан гэзэгэтэй, ягаахан hабхаттай басаган урда гараад, түрүүшын үгэнүүдые уншаба. «Аха» гэжэ үгэ уншаба гээшэ.

Багша: Туяанахан!Ши ахатай гүш?

Туяана: Ахатай.

Багша: Зай, ахала ооглюбо hэн гэлэйш. Хайшан гээд энэ үгэеэ хэлэхэбши?

Туяана: Аха-аа!

Багша: Нэгэ юумэнhээ ехээр сошоод, айгаад ахаяа дуудабаш. Тиихэдээ ямараар энэ үгые үгүүлхэбши?

Туяана: Аха!!

Багша: Хүлеэгээтүй hуутаршни, тэнтэ ахаш орожо ерэбэ. Өөрынгөө гайхал, асуудал харуулбал, ямараар энэ үгые хэлэхэбши?

Туяана: Аха?..

Шабинарай hургуулида орохон сагhаань хойшо иимэрхүү (наада энеэдэнэй зүйл холиhон) хэшээлнүүдэй ходо болодог hаань, үхибүүдэй мэдэрэл баянаар хүмүүжүүлэгдэхэл. Үгэ бүхэн элдэб сагта элдэбээр үгүүлэгдэдэг гэжэ үхибүүдтэ ойлгуулбал (тэдэшни ажабайдалдаа тэрэниие бэе дээрээ үзэдэг, тиигэбэшье тэрэнээ hайса мэдэрээгүй ябажа болохо), үгэнүүдэй аялгые дуратай соотнай харуулха. Шабинарайнтаа шадабарида hайса этигэжэ, зоримгойгоор туршалгануудые хэхэ юм ааб даа.

Үгэнүүдые элдэб аялгаар үгүүлгэ бэшэг дээрэ ондо-ондоо сэглэлтын тэмдэгээр илагдадаг гэжэ шабинартаа анха түрүүнhээ ойлгуулха шухала. Тиигэбэл дээдэ классуудта hурахадаа, точкотойшье, шангадхаhан, асууhан тэмдэгүүдтэйшье мэдүүлэлнүүдые тон адляар уншахагүй бшуу.

Юрэдөө үдэр-үдэрэйхиеэ харангүй, шабинарни саашадаа бараг hураhай гэжэ аласайнь зам багша бүхэнэй харалсадаг hаань, гоё hэн. Багша түрүүшын үдэрhөө эхилжэ, үгэ бүхэнэй элдэб аялга шабинартаа ойлгуулхадаа, саашанхи уран уншалгадань бэлдэнэ ха юм.

Хамаг үзэгөө хуу мэдэхэ болюхолоороо, hурагшад түрэлхи хэлээрээ ондоо ном уншажа эхилхэ. Энэ үедэнь багша шүлэгүүдые уран гоёор уншуулжа, сээжэлдүүлжэ hургаха ёhотой гэжэ hанагдана. Олон шүлэг мэдэхэ бүрээ үхибүүнэй сээжэ hонор болохо, түргэн хадуужа hурахал.

Ц. ДОНДОГОИ.

САЯАН УУЛЫН СААНА

БАГША ТУХАЙ ХӨӨРӨӨН

Ахын аймагай Орлигой дунда hургуулиин багшанарай нэгэн—Евгения Доржиевна Цыремпилун тухай хөөрэхэ хүсэлтэйбди. Энэ нүхэрнай нютагайнгаа үхибүүдтэ буряад хэлэ заадаг юм.

Арбан гурбан жэлэй туршада хүдэлхэ зуураа Евгения Доржиевна нилээд дүй дүршэлтэй болоо. Жэнхэни буряад хэлэнэй шэмэ шүүhые, гүн баялигые шабинартаа ойлгуулжа шадаха гээшэ багшын бэлигэй нэгэ хубинь.

Мүнөө сагай ургажа ябаа залуу үетэниие коммунис ёhоор хүмүүжүүлгэдэ түрэлхи хэлэн айхабтар ехэ удхатай гэжэ энэ багшамнай hайн мэдэдэг. Анха түрүүн үхибүүн юртэмсын элдэб орёо ойлгосонуудые түрэлхи хэлэн дээрээ эхэ эсэгэhээ, hүүлдэнь hургуулиhаа мэдэжэ абана ха юм.

Тиимэhээ Евгения Доржиевна hуралсалай жэлэй эхиндэ түрэлхи хэлэнэй удха шанар тухай hурагшадтаяа хөөрэлдөө хэдэг заншалтай. Тиихэдээ поэт Ц. Б. Бадмаевай түрэл буряад хэлэн тухай шүлэг сэдьхэлээ хүдэлгэн уншажа эхилдэг:

Түрэлхи хэлээ
мэдэнэгүй гэжэ
Түбhэн хүн намай
зэмэлээ ха даа,
Сэдьхэл зүрхэндэм
эритээр хүрэжэ,
Сэнгүй муухайгаар
доромжолхо даа.

Эдэ мүрнүүд хадаа буряад хүнэй эгээл нангин, эгээл зүрхэ сэдьхэлэй баялиг тухай хэлэнэ гээшэ гэжэ элирүүлжэ үгэнэ.

Гэхэтэй хамта Хоца Намсараевай, Ч. Цыдендамбаевай, мүн ондоошье уран зохёолшодой hайн-hайн зохёолнуудhаа жэшээ болгон уншажа, буряад хэлэнэй баялигые тобойсо гаргажа шададаг. Иигэжэ, түрэл хэлэмнай буряад арадай ухаан бодолой баялитые, хүсэ шадалые харуулдаг зэбсэг юм гэжэ тобшолол хэдэг байха юм.

Буряад хэлэ ба литература заахадаа, Евгения Доржиевна hурагшадые буряад хэлэндэ дуратай, хэлэhэн үгэдөө харюусалгатайгаар хандадаг, хэлэлгын культурын түлөө тэмсэхэ эрмэлзэлгэтэй болгоно. hургахын түлөө ехэ оролдолго гаргана. Тэрэ бүхы оролдолгонь юун дээрэhээ элирнэб гэхэдэ, Евгения Доржиевна hурагшадтаа бэшэлгын элдэб творческо хүдэлмэри хүүлэдэг, тэдэнэйнгээ бэшэхэ оньhон арга мүлижэл байдаг.

Эдэ бүхы хүдэлмэринь эртээнhээ түсэблэгдэдэг. Түсэб соогоо ямар темэ гарахадаа, ямархан упражнени хүүлэхэб гэжэ тэмдэглээд, тусхай үгэнүүдтэй, мэдүүлэлнүүдтэй карточкануудые бэлдэдэг. Хажуугаарнь удхаараа хоорондоо холбоотой мэдүүлэл зохёолгоhоо эхилээд, сочинени хүрэтэр творческо хүдэлмэринүүд түсэб соо хараалагдана. Үгышье hаа, сюжетнэ зурагуудаар зохёолнуудые бэшүүлгэ хүүгэдэй хэлэ хүгжөөлгэдэ ехэ удха шанартай. Ямар нэгэн зохёолhоо абтаhан хэhэгээр изложени бэшүүлхэдээ, элдэб арга хэрэглэдэг байна. Жэшээнь, нэгэдэхи нюурай зүгhөө хөөрөөнэй хэлэгдээ hаань, тэрэниие гурбадахи нюурай болгуулха гү, али гурбадахи нюурай үйлэдэгшые нэгэдэхи болгон хубилгуулха...

Энэ мэтын ажал hурагшадтаяа хэхэдээ, грамматикын болон литературна уншалгын хэшээлнүүдые нягта холбоотойгоор үнгэргэнэ.

Үхибүүдэй грамотые дээшэлүүлхын тулада ном соо үгтэhэн упражненинүүдhээ гадна янза бүриин бэшэмэл хүдэлмэринүүдые үнгэргэдэг. hурагшадай үзэhэн дүримые бэхижүүлхын тула тайлбарилhан, түүбэри болон hэргылhэн диктантнуудые үе-үе болоод лэ бэшүүлжэ байдаг. Энээндэ ехэ сагшье гаргажа байдаггүй. Эдэ хүдэлмэринүүд мүн лэ түсэб соонь хараалагданхай.

Евгения Доржиевнагай заадаг классуудай hурагшадайнь дэбтэрнүүдые хаража үзэхэдэ, ехэл нягта, сэбэрхэнүүд. Шалгагдаагүй хүдэлмэри дэбтэр соонь үгы. Шалгалтада гол анхарал хандуулхадань, үхибүүдые зүбөөр бэшэжэ hургаха хэрэгтэ ехэ нүлөө үзүүлдэг юм.

Олон жэлэй туршада шабинартаяа хамта айхабтар ехэ дидактическа материал суглуулаа. Тэдээн соонь синонимуудай, омонимуудай карточканууд ехэ hуури эзэлнэ. Эдэнь үдэрhөө үдэртэ олошоржол байдаг. Жэшээнь, карточкануудhаа буулгажа абаhан удаадахи омонимуудые харыт даа: «гүлгэн» (нохойн), «гүлгэн» (модоной), таха (гуталай), «таха» (мориной) гэхэ мэтэ.

Үхибүүдэй аман хэлэлгэ, бэшэлгэ hайжаруулан баяжуулхада, элдэб гоё hайхан байгаалиин зураглалнууд, сюжетнэ зурагууд болон тусхай темээр суглуулhан альбомууд багшада ехэ аша туhатай юм. Евгения Доржиевна хэшээлдээ заабол ямар нэгэн hонин зураг гү, али шүлэгэй, зохёолой хэhэг темэдээ, шабинарайнгаа наhанда тааруулан хэрэглэдэг.

Б. Д. Абидуевай «Манай герб» гэhэн шүлэгтэ ямар hонин материалнуудые суглуулаа гээшэб! Жэшээнь, тусхай альбом соонь манай конституциин 143 статья буряадаар бэшээтэй. Тэрээн соо манай гүрэн өөрын хуулитай, гүрэнэй тугтай, гербтэй, гимнтэй юм гэжэ бэшээтэй. Альбом соо Советскэ Союзай гербын болон Улаан тугай гоё зурагууд оруулаатай. РСФСР-эй түрүүшын гербын проектые В. И. Ленинэй хүтэлбэри доро баталhан тухай В. Д. Бонч-Бруевичэй статья бии. «Манай герб» гэhэн шүлэг тухай оролто хөөрэлдөө хэжэ байхадаа, герб туг хоёрой зураг харуулангүй, миин хооhон хөөрөө хээ hаа, hурагшад юушье ойлгохогүй байха бшуу. Евгения Доржиевна энэ темээр хэдэн жэлэй саана иимэрхүү материалнуудые оложо, альбом соогоо оруулhанай ашаар, ямар амарханаар оролто хөөрэлдөө эмхидхэжэ шадана гээшэб! Тэрэ hурагшадтаа иигэжэ хөөрэнэ:

— Хубисхалай илаhан түрүүшын жэлдэ Совнаркомой хэрэгүүдэй управлениие даагша Владимир Дмитриевич Бонч-Бруевич Совнаркомой түрүүлэгшэ Владимир Ильич Ленинда иигэжэ бэшэhэн юм, — гээд Евгения Доржиевна уншана: «Совнаркомой хэрэгүүдэй Управленидэ уhан шэрээр зураhан РСФСР-эй гербын проект ороод байна. Энээн соонь манай ажабайдалые харуулhан хэрэгтэй эмблемэнүүд яhала оронхой. Теэд энэ эскизэй дунданъ хурса жалын дүрэ оруулаатай. Энэнь ямар гээшэб?» — гэжэ бэшээ hэн. Энээниие уншаад, проект тухай В. И. Ленинэй юун гэжэ хэлэhэн тухай, залуухан республикын эб найрамдалай политикатай байhан дээрэhээ жадын зураг абажа хаяад, гербын дүрые баталха тухай заабари үгэhыень багша уран хурсаар шабинартаа хөөрэнэ.

Иигэжэ, 1918 ондо бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ болоhон хадуур, балтатай Совет ороной түрүүшын герб бии болоhон юм гэжэ hонирхошоод hууhан hурагшадтаа Евгения Доржиевнагай хөөрэжэ үгэхэдэнь, хэды зохид гээшэб! Энэ оролто хөөрөөниинь мүнөө В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ойн дүтэлжэ байхада, бүришье гүнзэгы удхатай болоно. Хэшээлдээ ленинскэ темые шадамараар хэрэглэхэ талаар республикын түрүү багшанар ехэ юумэ хэнэ. Нүхэр Цыремпилуншье программадаа творческоор хандажа, hөөл шадамараар агууехэ багшынгаа гүн ехэ ажал ябуулгын нэгэ эпизод зохидоор харуулаа. Иимэ жэшээнүүд Евгения Доржиевнагай хэшээлнүүдhээ олон олдохо.

Статьягай багахан хэмжүүр соо Е. Д. Цыремпилунай баян дүй дүршэлые дүүhан харуулхань бэрхэтэй. Тиимэhээ классhаа гадуур хэдэг айхабтар ехэ хүдэлмэри дээрэнь тогтонгүй, хэшээлнүүд тухайнь тобшо тэдыгээр хэлэгдэбэ.

Д. ШОЙДОКОВ,
ИУУ-гай буряад хэлэнэй таhагые даагша.

...ШОНЬОО ДҮЛЭН БАДАРАГ

...ынгын габьяата багша, Ажалай Улаан Тугай ...кавалер Цыван Тогтохоевич Тогтохоев мүнөө ...дунда hургуулида буряад хэлэ болон литерату... ... Цыван Тогтохоевич шабинартаа түрэл хэлэ... ...бүхы баялигай амта танюулхын тула ехэ хү... ...ябуулдаг. Тэрэнэйнь нэгэ арга—арадай аман ...суглуулга.

...Хориин дунда hургуулиин буряад классуу... ...арадай аман зохёолой «ангуушад» болошонхой ... Тэдэнэй суглуулhан баялиг хэдэн дэбтэр бо...

... Ц. Тогтохоев шабинарайнгаа суглуулhан ...оньhон үгэнүүдhээ эрхимүүдыень түүжэ, ма... ...хэшээлдэ асаржа үгөө.

...нь заримые газетэдээ толилнобди. Доро үг... ...бэринүүдые Хориин дунда hургуулиин 5-дахи ... классуудай hурагшад Зина Базарова, Люба Дабаева, Баясхалан Цыбикжапов, Баяр Жанаев, Цыбекмит Ширабазарова, Наташа Ширапова, Доржи-Ханда Будажапова, Дугар Ванзатов, Д-Х. Чимитова, Р-Х. Цыренова гэгшэд бэшэжэ абаа юм.

Республика доторнай Цыван Тогтохоевич шэнги үүсхэл hайнтайгаар хүдэлдэг багшанар олон. Доодо-Ивалгада Ц. Б. Бальжинимаева, Улаан-Үдэдэ Х-Д. Дамдинова, Түнхэндэ Н. А. Тулусоева, Санагада Б. Ш. Шойдоков, Хэжэнгэдэ Н .Н. Намсараев болон бусад олон багшанар шэнэ арга боломжонуудые үсэд нэтэрүүгээр бэдэрэн, ажалаа үдэрhөө үдэртэ hайнаар ябуулдаг.

Гэбэшье булта тиимэ ошотойгоор хүдэлдэггүйень халагламаар. Арадай аман зохёолой дээжые үхибүүдэй хүсөөр суглуулган—дундаршагүй аргануудай нэгэн ааб даа. Энэшье аргые олон залуу багшанар халан абаха бээзэ гэжэ найданабди. Тиигэжэ ошонhоо дүлэн бадараг лэ!

ШИРАПОВА Наташа.
(5-хи «Д» класс)

...hаа хуу эдидэг аад,
...hаа айдаг.
(Түймэр).

...хүбүүн тэнгэридэ
гараба.
(Утаан).

...хүбүүд шүдэ hайтай
...айха амагүй.
(Хюрөө).

...дархан барибал
алдахагүй.
(Занга).

...дүүрэн
...шагай.
(Сог).

...хара аяганууд
...ба.
(Мориной туруун).

...малгайтай, ногоохон
...тэй, сагаахан сабхитай.
(Тибhэн-түмhэн).

...нохой хусаба.
(Модо отолхо).

БАЗАРОВА Зина.
(5-хи класс)

...барhан гэртэй,
...улаан үбсүүтэй,
...зулгы аашатай,
...шунуул эдеэтэй.
(Хараасгай).

...хүлдэхэгүй хүйхэр,
...хайлахагүй хүйхэр.
(Нюдэн).

ДАБАЕВА Люда.
(5-хи класс)

...захагүй,
...нүхэгүй.
(Тэнгэриин мүшэн).

..., ангир хоноо.
(Бэhэлиг).

...оройн соорхой.
(Буу).

...үреэhэн нюдэтэй.
(Зүүн).

БУДАЖАПОВА Доржо-Ханда.
(5-хи «Д» класс)

Баруун жууhаа ерэhэн,
Балдан шасар малгайтай,
Бар эреэн хубсаhатай,
Гурба hарын хуралтай.
(Бүбөөлжэн).

Хара торгон хиибэлзээ,
Хабтагай модон хайбалзаа.
(Үhэ hамнаха).

Шэн-шэн шэмүүхэй,
Шэлбэд хаанай бүлюухэй,
Ан-бун захатай,
Алтан мүнгэн горьётой.
(hара, мүшэн, наран, тэнгэри).

Тугаар-тугаар тужа хүрэхыемни,
Мүнөө-мүнөө Мүнгэд
хүрэхыемни,
Харгын гурбан шүдхэр тогтооба.
(Мориной шүдэр).

hара' шэнги түхэреэн,
hам шэнги hадариг.
(Тэргын мөөрэ).

Тажаахан хормой дороо хэлэтэй.
(Хонхо).

Нуур соо мянган нугаhад,
Мянган нугаhад соо нэгэ галуун.
(hара, мүшэд).

ЧИМИТОВА Д-Ханда.
(5-хи «Д» класс)

Гургалдай гүлд гээ,
Гурбан хирээ даб гээ.
(hэрээгээр загаhа хадхаха).

Хүн хонин мүргөө,
Хонин үхэр мүргөө.
Үхэрынь газар мүргөө.
(Хүл, оймhон, гутал).

Дүшэн хара нюдэтэй,
(Шэгнүүр).

Урдаhаань барихада дошхон,
Хойноhоонь барихада номгон.
(Галтай сусал).

Хара торгон эбхэгдэнэгүй.
(Долгин).

Табан солдат нэгэ бүhэтэй.
(Бугааг).

ВАНЗАТОВ Дугар.
(5-хи «Д» класс)

Дүшэн хара нюдэтэй,
Дүрбэн гүрэлөө гэзэгэтэй,
Хаанда хайратай,
Хамаг зондоо этигэлтэй.
(Шэгнүүр).

Бага нуур соо
Бадма сэсэг hалбарна.
(Зула).

Үбгэн hамган хоёр
Үглөө бүри наншалдадаг.
(Уур, мунса).

Газар доогуур галуун нүүбэ.
(Анзаhан).

Харахада хүйтэн,
барихада халуун.
(Эбэр).

Шүрэ домбо үбhэн
таглаадаhатай.
(Нохойн хоншоор).

ЦЫБИКЖАПОВ Баясхалан.
(5-хи «А» класс)

Шабар дээрэ шабганса hууна,
Уулзаhан хүн уйлажа ошодог.
(hонгино).

ЖАНАЕВ Баяр
(5-хи «А» класс)

Алтан шарга газаа,
Аргамжын үзүүр досоо.
(Наран, туяан).

ШИРАБАЗАРОВА Цыбекмит.
(5-хи «Д» класс)

Шүдхэр шүрбэhэн хабидаатай.
(hаднагай үртэhэн).

Өөхэн бүмбүү, ябшуур удаган,
ябаган хулгайшан.
(Хонин, нохой, шоно).

Улаахан хүбүүн улаагаа
нэхэжэ ошоhоор ерээгүй.
(Ошон).

Сагаагша үнеэн сажан сагаан
хоолойтой.
(Пеэшэн).

ОРЬЁЛ ӨӨДЭ ЗҮДХЭЖЭ...

АГЫН нэгэдэхи дунда hургуулида литературна кружок хүдэлжэ эхилhээр үнинэй юм. Ж. Б. Балданжабон тэндэ багшалжа байхадаа, «Орьёл өөдэ» гэжэ нэрлэгдэhэн нэгэдэл эмхидхэhэн байгаа.

Тэрэ нэгэдэлдэнь эдир бэшэгшэд хабаададаг юм hэн. Нэгэдэлэй гэшүүдэй дундаhаа уран зохёолшодшье ургажа гараа. Тэдэнэйнь нэгэнтэй би hаяхан уулзааб. Анхандаа «Орьёл өөдэ» гэжэ нэгэдэлэй гэшүүн байhан, мүнөө гурбан номой автор Доржо Эрдынеев «Энэ наhан» гэжэ номоо манай hургуулиинхидта бэлэг болгон бараа...

Би тус hургуулида 1949 онhоо хүдэлнэб. Хорёод жэл соо эндэ хүдэлхэ хоорондом, буряад хэлэ, литературын программа олохон дахин хубилаа юм. hүүлэй үедэ бүришье ахир болонги. Үнгэрхэдөө, Буряадай АССР-эй ахамад классуудта буряад совет литература үзэхын тула нэгэ-нэгэ час үгтэхэдэнь, (Усть-Ордада ямар юм, бү мэдэе) Шэтын областиин буряад hургуулинуудта тэрэньшье үгы!

Теэд яахабши? Үгтэhэншье сагтань hайнаар бэлдэжэ, hонирхолтой хэшээл үхибүүдтээ үгэhэйб гэжэ оролдохош.

Зүгөөр гансахан хэшээлнүүдээр холо харайхагүйш даа. Тиимэhээ буряад хэлэ, литератураар класс-hаа гадуур хүдэлмэри эмхидхэдэг гээшэбди. Жамьян Балданжабоной гуримшуулhан ёhо заншалые үргэлжэлүүлэн, «Ошон» гэжэ литературна нэгэдэл хүдэлнэ. «Ошоной» ажалаар шабинарнай ехээр hонирходог. Ябажа байгаа hуралсалай жэлэй эхиндэ жараад гаран хүн «Ошоной» гэшүүд болохо дуратайгаа мэдүүлhэниинь манай нэгэдэлэй хэр зэргэ хүндэтэй байhые гэршэлнэ бэшэ аал?

Буряад хэлэ, бэшэгэй тусхай таhалгатай болоhоор, нэгэдэлэймнай ажал бүришье hонирхолтой болонги. Таhалга соомнай элдэб янзын стенднүүд эмхидхэгдээ. Буряад уран зохёолшодой номуудтай таhаг. Хүүгэдэй зурагуудаар шэмэглэhэн «Үүрэй толон» (Х. Намсараев) гэжэ романда зорюулhан стенд. Кружогой гэшүүдэй өөhэдынь фотонууд. Буряад хэлээр бэрхээр hурадаг үхибүүдэй хүндэлэлэй самбар. Тусхай шкаф соо үхибүүдэй гараар бүтээhэн дүримүүдэй таблицанууд.

— Зай, нэгэдэлэйнгээ хэшээл дээрэ юу хэдэг зомта? Али таблицануудые бэшэлгээр, тэдээндээ гуу дархалалгаар дүүргэдэг зон гүт?—гэжэ зарим нүхэд ёгтолжо болохо.

Үгы даа, яhала юу-хээ хэдэг гээшэбди. «Байгалай» ээлжээтэ номер гү, али буряад уран зохёолшодой шэнэ номуудые уншадагбди. Манда шүлэг, уран зохёол бэшэдэг шабинар олон. Тэдэнэй ормоглоhон түрүүшын зохёолхонуудые зүбшэн хэлсэдэг аабзабди даа. Хажуугаарнь шүлэг зохёолгын дүримүүдые шудалдагбди. Шүлэг зохёолгын дүрим шудалаад, шүлэгшэн болошогүй юм бээзэ. Тэдэ литературын теориин эхи захые мэдээд ябахадань, манай hурагшадта hаалта болохогүй гэжэ hанагшаб даа.

Четверть бүхэндэ «Орьёл өөдэ» гэжэ ханын hонин гарадаг. Үхибүүдэй зохёоhон шүлэгүүд, рассказууд, арадай аман зохёолнууд ханын hониной хуудаhанда толилогдодог.

Ханын hонин бүхы hурагшадай үзэмжэдэ үлгэгдөө юм ааб даа. Хэды олон уншагшадай тэрэнэй хажууда обоордогые бэшэлтэшьегүй ха.

Үхибүүдэй үндэр сэгнэлтэдэ хүртэhэн зохёолнуудынь четвертиин hүүлдэ гарадаг «Ошон» гэжэ гар бэшэмэл журналда хэблэгдэдэг юм. Журнал соо ороhон зохёолнууд авторнуудай фото-зурагтай байха. Журналай хоёрдохи таhагынь—«Халаахай». Эндэ элдэб шог ёгтонууд багтадаг гээшэ. Гурбадахи таhагтань үхибүүдэй суглуулhан аман зохёолой зүйлнүүд оролсоно.

Ингэжэ манай шабинар hургуулиингаа дэргэhээ эхилжэ, үндэhэн соёлойнгоо орьёл өөдэ зүдхэнэ.

Ч. НАНЗАТОВА,
буряад хэлэнэй багша.

Шэтын областиин
Агын округ.

Евдокия Эрдынеевна Базарова 34 жэлдэ эдир үетэниие эрдэм бэшэгтэ hургана. Тэрэ хадаа мүнөө Хяагтын интернат hургуулида буряад хэлэ, бэшэгэй багшаар хүдэлдэг. Коммунис партиин гэшүүн нүхэр Базарова ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа байдаг.

Евдокия Эрдынеевна «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэhэн тэмдэгээр, олон грамотануудаар шагнагданхай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Е. Э. Базарова хэшээлдээ бэлдэжэ hууна.

БИДЭ ИИГЭЖЭ ЭМХИДХЭЭБДИ

Буряад хэлэ ба литературын кабинет соо хэшээлдэшье, классhаа гадууршье хэрэглэдэг элдэб хэрэгсэлнүүд байха ёhотой.

Манай Доодо-Ивалгын наймая жэлэй hургуули тогтоhоор дүрбэдэхи жэлээ боложо байна. Энэ hургуулидамнай түрэлхи хэлэ ба литературын кабинет бии.

Кабинет соомнай стенднүүд: «Түрэлхи хэлэ ба литературын булан», «Буряад занимательна грамматика», «Уран зохёол тухай», «Элдэб hонинууд».

«Түрэлхи хэлэ ба литературын булан» гэhэн стенд соо зүбөөр бэшэлгэ, хэлэлгэ, морфологи, синтаксис, арадай аман зохёолдо зорюулагдаhан материалнууд байха. Эдэ материалнууд четверть бүхэндэ hэлгэгдэжэ байдаг.

«Буряад занимательна грамматика» гэжэ стенддэ жороо үгэнүүд, таабари, оньhон үгэнүүд, кроссворднууд, чайнворднууд, криптограмманууд оруулагдан бэшэгдэдэг. Материалнуудынь баhа hэлгэгдэжэ байдаг. «Элдэб hонинууд» гээшэдэмнай статьянууд бии. Тэрэмнай недели бүхэндэ hэлгэгдэжэ байдаг.

Буряадай суута «Гэсэр» гэжэ эпос уншаад, Гэсэртэ зорюулhан выставкэ кабинет соогоо эмхидхээбди. Багшын хүтэлбэри доро hурагшадай бэлдэhэн элдэб янзын альбомуудшье бии. Жэшээнь: «Буряадай уран зохёолшод», «Доодо-Ивалгын түрүү ажалшад», «Ленин багшамнай», «Арадай аман зохёолнууд», «Урданай буряадай дуунууд», «Буряад орон тухай поэдүүдэй шүлэгүүд», «Буряадай мэдээжэ суута уран зохёолшод», «Буряад залуу уран зохёолшод» гэхэ мэтэ.

«Сэлэнгын урасхал» гэhэн гар бэшэмэл журнал гурба дахин гараа. Энэ журнал соо үхибүүдэй зохёоhон шүлэгүүд, найруулганууд толилогдодог.

«Нютаг ороноо шэнжэлэгшэ» гэhэн журнал соо урданай буряадай заншал тухай үхибүүд эхэ эсэгэhээ, үбгэд хүгшэдhөө hуража бэшээ.

«Сэлэнгэ» гэжэ уран зохёолой ханын hониной 12 номер гараа. 5-хи классhаа эхилээд, бүхы буряад үхибүүд энэ газетэ гаргалгада хабаадалсадаг.

Үхибүүдэй хүсөөр бии болоhон багахан библиотекэтэйбди. Тэндэмнай үхибүүдэй зуу гаран ном тоологдоно. Үхибүүднай «Байгал» журнал захижа абадаг. Шэнэ журнал ба номуудай бии болоходо, hэлгэгдэжэ байдаг.

Газетэ, журналнуудhаа абтаhан материалнууд хэшээлнүүдтэ заатагүй хэрэглэгдэдэг. Үхибүүдэй хүсөөр бэлдэгдэhэн буряад хэлэнэй грамматикаар хори гаран таблицануудтайбди. «Эдэ үгэнүүдые зүбөөр бэшэгты» гэhэн плакадууд бии. Жэшээнь: мэлхэй, дэлхэй, ээзгэй, эмгэй г. м. Үхибүүдэй удаан хаража, уншаhанайнь hүүлдэ тэдэ үгэнүүд диктантын текст соо оруулагдадаг.

Найруулгада хэрэглэгдэдэг ехэнүүд, баганuудшье зурагууд, элдэб открытканууд, фильмоскоп. «Тэмээн», «Кошка» гэжэ хоёр кино-фрагментнүүд, пластинканууд бии.

Ж. Тумуновай зохёохы ажал ябуулгада зорюулhан вечернүүд үнгэргэгдөө. 5-дахи класста литературна викторина, онтохон, таабаринуудта зорюулагдаhан вечернүүд эмхидхэгдээ. Иигэжэ үхибүүд үндэhэн хэлэ, литературадаа улам дуратай болоно.

Ц. БАЛЬЖИНИМАЕВА,
багша.

ДАЙНАЙ ҮЕЫН УРАН ЗОХЕОЛНУУД

Владимир Ильич Ленинэй түрэһөөр 100 наһа гүйсэһэнэй алдарта ойн ойртохо бүри, хэһэк агуу хэрэгэйнь, илагдашагүй үзэл сурталайнь бүхы дэлхэй дээрэ илан мандажа байһые үдэр бүри харанабди.

Тэрэнэй нэгэ гэршэ—манай үндэһэн буряад культура, үргэн дэлисэтэйгээр урган хүгжөө. Гансахан уран зохёол абажа харабал, багша Ленинэй мүхэшэгүй сурталай жэшээ, коммунизм байгуулжа ябаа совет арадые шэнэ илалтануудта зоригжуулха партиимнай хурса зэбсэгүүдэй нэгэн болоһон байна бшуу.

Энэ үүргэеэ буряад совет литература илангаяа Агуу Эсэгэ ороноо хамгаалалгын дайнай үедэ, фашис булимтарагшадые даран сохихо нангин хэрэгтэ, олон яһата совет арадай аха дүүгэй холбоое бүхөөр шэрээхэдэ ба илахадамнай бодоһоор бэеэ харуулжа шадаһан гээшэ.

Агуу Ленинэй нангин хэрэгэй урдань үзэгдөөгүй ехэ шалгалта гараха болоод, Эсэгэ Совет орондомнай дайнай дүлэнэй соробхилоод байхада, Буряадай уран зохёолшод урдань хэжэ байһан ажалаа орхижо, дайнай үеын эрилтээр хүдэлхэ болоһон юм. Зарим нэгэниинь столойнгоо саанаһаа бодожо, сэхэ буу жада барижа, бэшэхэшье сүлөөгүй, дайнай газар мордобо. Шэнэ эрилтын ёһоор хүдэлһэн зохёолшодой жэшээ болгон Жамсо Тумуновай намтар үзэе. 1940—1941 онуудта уран зохёолшо өөрынгөө урда хэды жэлэй түсэб табинхай, үргэн ехэ роман бэшэжэ, олон үйлэтэй зүжэг зохёожо аажам һуугаа. Тэрэ үедэ һанажа ябаһан һанал, хүсэжэ ябаһан хүсэл тухайгаа дайнай үедэ бэшэһэн «Хүсэл» гэжэ шүлэг соогоо өөрөө ингэжэ дурдана: «Эрдэмдэ һураха, роман бэшэхэ, Эльбрус уулын оройдо гараха».

Урдань шүлэг бэшэдэггүй шахуу байһан Ж. Тумунов дайнай эхилэмсээр шүлэг зохёолнуудые бэшэжэ эхилээ һэн. Нигэжэ урдаа табиһан түсэб хараагаа ондоо болгожо, өөрынгөө бүхы ажал дайнай үе сагай эршэмтэй ябасада тааруулжа, арад зоной шэнэ эрилтэ хангажа бэшэхэ гэжэ шиидэһэн байгаа: «Шүлэгнай жада мэтэ богони аад, жада мэтэ хурса байха ёһотой», «Дуугаа шэрэм мэтээр шэрээел» гэхэ мэтээр энэ шэнэ шиидхэбэри тухайгаа поэт хэлэнэ. Мүнөө үедэ мантан зохёол бэшэхэ хэбэртэй аажам һууха бэшэ, харин богонихон шүлэг, рассказ, нэгэ үйлэтэй зүжэг, статья гэхэ мэтэ хэмжүүрэй зохёолнууд түбхын түрүүндэ бэшэгдэхэ ёһотой гэжэ бодобо.

Уран зохёолшо хадаа бүхы хүсэ шадалаа дайсание дараха хэрэгтэ үгэхэ, тиихэдээ хоёр зэбсэг—хурса жада, хурса гуурһа хоюулаенъ—барижа тэмсэхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ согсолол гаргаһан юм. «Гуурһан жада хоёртоё гал дундуур гарахалби»,—гэжэ поэт сэхэ бэшэнэ.

Нигэжэ зохёолшо бүхэнэй ажалда хубилалта боложо эхилээд, бүхы буряад литература шэнэ шэнжэ шанартай болоһон байна. Тэдэнь ямарнууд бэ?

Совет арадуудай хани барисаа, нэгэдэл тухай темэ үргэнөөр харуулагдажа эхилээ. Тиихэдээ түүхыншье, совет үеыншье, дайнай байдалайншье баримтануудые абажа хэрэглэдэг байба. Томо зохёолнууд болохо поэмэ, повесть, драманууд соо буряад хүнэй дүрэ харуулхадаа, мүн лэ олон яһатан нүхэдтэйнь хамта зурагдана. Навел Балтахинов, Сүхэ-Баатар тухай бэшэгдэһэн поэмэнууд соо ород революционернүүдэй дүрэнүүд үргэнөөр оролсоно. Энэ темэдэ нилээд олон шүлэг зохёолнууд бэшэгдээ. Поэт Цокто Номтоев «Ород арад» гэжэ шүлэг соогоо бэшэнэ:

«Эсэгэ оронойм арадай
Эмхидэн сугларһан газарта,
Бугэдэ арадай хүбүүдэй
Барандаа жагсаһан үедэ,
Ород арад ахалнаш,
Олон дүүгээ дахуулнаш,
Хамагай түрүүндэ зогсоноош,
Хамтынгаа хүсэ эмхидхэнэш.

Жамьян Балданжабон «Юлдаш, жолдош», Д. Дамдинов «Ород, буряад жэгдэхэн жагсана». «Агуухэ Ленинград», Ц. Галсанов «Москва тухай шүлэгүүд» ба олон поэдүүдэй шүлэгүүд соо арадуудай халуун нүхэсэл тухай уран гоёор хэлэгдэнхэй.

Дайнай үеын зохёолнууд соо сэрэгэй газарташье, гэр дээрээшье байһан совет зоной баатаршалга үргэн харуулагдана. Зүгөөр мүн баһа эртэ урда сагһаа хойшо суурхаһан арадай баатарнуудай дүрэнүүд үргэнөөр жэрылдэн үзэгдэнэ. Энэ талаар ехэшье, багашье хэмжүүрэй зохёолнууд бэшэгдэбэ. Ц. Галсановай «Чудска нуур дээрэхи суурьян», Н. Балданогой «Бабжа барас баатар» ба бэшэшье олон зохёолнуудые нэрлэжэ болоно.

Мүн баһа тусхай олон һайн зохёолнууд совет засагай тогтоһон тухай, граждан дайнда империалис хүсэн ба сагаан сэрэгые илажа гараһан тухай темэ дэлгэрһэн байна. Ж. Тумуновай «Сүхэ-Баатар», Ц. Галсановай «Навел Балтахинов», Г. Цыдынжаповай «Арадай хүбүүн» гэхэ мэтэ поэмэнүүд ба драмануудые дурдая.

Энэ мэтэ бүхы литературада хабаатай шэнжэнүүдые һануулая. Зүгөөр жанр бүхэние, драмануудые, прозые, поэзиие тусхай уудалажа үзөө һаа, мүн лэ өөр өөрын шэнжэтэй байха.

Дайнай үедэ хэдышье шэнэ замда оробошье, уран зохёолшодойнгоо хэдышье шэнээр хүдэлжэ эхилээ һаань, буряад литература богонихон болзор соо шэнэ үеын эрилтэ гүйсэд хангама олон, һайн зохёолнуудые бүтээжэ, өөрынгөө бэеэ хүсэнги, бата бэхи һууритай бүри дайнай урда тээ болоод байһанаа гэршэлээ бэлэй.

Ц-А. ДУГАРНИМАЕВ.

ДАЙНҺАА ШЭРҮҮ[Н] БЭРХЭШЭЭЛ ҮГ[Ы]

1942 оной намар Сталинград хамгаалжа байгаа харюусалгатай үедэ Волго мүрэнэй нэгэ тохой соо Улаан Октябриин 25 ойе тэмдэглээ бэлэйбди. Тэрэ гэһээр 25 жэл үнгэршөө бшуу. Тэндэ Эхэ оронойм тэн наһан байтаа гэжэ мүнөө һанахада, жэгтэйл һонин байнал. Тиихэдэ Эхэ оронымнай залуушье байгаа. Мүнөө 50 ойгоо угтаад байхадаа, бүри хүсэтэй, улам шэнираг залуугаар харагдана.

Октябриин 25-дахи ойе манай арад гартаа буу барижа, Эхэ ороноо хамгаалан угтаа һэн.

Дайн гэһэн үгэ шэхэндэ харшаар, зүрхэ дайран дуулдадаг. Энэ үгэ дуулахатай сасуу дайта жэлнүүдэй ушаралта ябадалнууд нюдэндэ харагдахадал гадэг. Зэргэлжэ ябаһан нүхэдэй баатарлиг шарай, тэдэнэй үнэн зориг, бэрхэшээлые гайхамшагаар дабалга, хүтшэл, хүүгэдэй уйлалдаан, хүншүү, улаан шуһан, үхэл. Дайнай үедэ бэлэн юумэ, аюулгүй газар, сүлөөтэй саг, харюусалгагүй даабари гэжэ байхагүй. Аюул үхэл ходоодоо хажууда дахажа ябаһан шэнги байха гэбэшье, үнэндөө илалта, баяр холо бэшэ байһан байха. Тэрээндэ найдан зорихо шухала. Фронтынхид ямаршье бэрхэ сагта үхэл тухай оройдоошье бододоггүй, харин дайсанаа даралсаад, амгалан ажалдаа бусажа, улам ашатай туһатай ажал Эхэ орондоо хэхэ тухай хүсэжэ ябаха. Энэ һайхан сэдьхэлые полковник Борсоевой, уран зохёолшод Ж. Тумуновай, Д. Хилтухинай болон бусадай дневнигүүд гэршэлнэ. Би мүн лэ дневник бэшэдэг, гайхамшагта нүхэд тухайгаа тэмдэглэжэл, шү[лэ]лэг, статья за[...] бэшэжэл, сү[...] ябагша һэм. Т[...] нөө ехэл туһ[...] лигни шэнги [...] Дайнда ябаһан [...] лан байдалай ж[...] зүбөөр сэгнэжэ [...] Мүнөө зарим ю[...] гүй залуушуулай [...] хан бэрхэшээлы[...] лондо тоолохые[...] хадаа, дайнай үе[...] да ороодхихо ю[...] лан байдалнай [...] жаргалай далай [...]

Цокто НО[МТОЕВ]

Үльдэргэ.

Цыден-Жап ЖИМБИЕВ

ИЛААБДИ!..

Арюун сэсэрлиг дайдыеш
Аюулта галаар шатааһан,
Аршаан умдата уһыеш
Абьяаста хороор гутааһан,
Арьяатан дайсанаа угтаад,
Ахамад зонтоёо сугтаа
Алхалбаб.
Эхэ ором!
Бабжын гүйгөөшэ морине
Бурьтагхан замда унахаа,
Булад мэсыншни эрине
Байлдаанай гал соо шалгахаа,
Баатарлиг хатуу зүрхөөр
Байлдаанай дайда зүглөөд
Баруулбаб.
Эхэ ором!
Хажар тулалдаан, шууяан соо
Хүлэгэйш хурдаар дабхиулан,
Хэрэм зэбсэгэй даршаан соо
Һэлмыншни хурсаар абхуулан,
Хоротон дайсание э[...]
Хайрагүй, амин гол[...]
Хюдабаб,
Эхэ ором!
Тэрэ бузгай дайсадай [...]
Тугуудайнь дээгүүр [...]
Тулиһан зобоһон ар[...]
Түрмыень бута сабшу[...]
Тэнгэридэ одо гылгэн [...]
Түүхэдэ нэрээ һылз[...]
Тэхэрибэб.
Эхэ ором!
Эрлиг байлдаанай хаб[...]
Эрэлхэг хүбүүдшни һэ[...]
Эды хүлеэһэн үгыеш [...]
Энээхэн шангаар хэлэ[...]
«Эгээлэй эрхэ сүлөө [...]
Ерээдүйн сагай түлөө [...]
Илаабди,
Эхэ ором!»

ТЭРЭ САГТА ИИМЭ НОМУУД ГАРАА ҺЭН:

1941 он.

Буряад совет литература улам өөдөө энхэ тайбан оршон байдалда ургажа байба. Д. Мадасоной «Лирикэ» суглуулбариин зүблөөн үнгэргэгдэжэ, «Гэсэр» эпосые бүхы буряад аймагуудаар суглуулжа, 1942 ондо Москва түб хотодо болохо буряад уран зохёолой декадада бэлэдхэжэ байба.

Июниин 22-то фашис Германи Эхэ орондомнай дайгаар оробо.

Уран зохёолшодой ажал дайнай сагай шэрүүн эрилтын замаар ошобо. Х. Намсараевай, Д. Хилтухинай, Ц. Галсановай, Д. Дамдиновай ба олон поэдүүдэй Эхэ ороноо хамгаалга тухай шүлэгүүд хэблэгдэбэ.

Уран зохёолшод Жамсо Тумунов, Цокто Номтоев, Ж. Балданжабон, Константин Брянский, Даңри Хилтухин, Цыретор Зарбуев, Алексей Уланов, Бата Базарон, Семен Метелица, Иннокентий Ким, Дольеон Маласон, Африкан Бальбуров, Гэнин-Дарма Нацов, Шираб Нимбуев гэгшэд сэрэгэй албанда мордобод. Сэрэгэй частиин газетэнүүдтэ К. Брянскиин, И. Кимэй, Д. Хилтухинай, С. Метелицын зохёолнууд хэблэгдэжэ эхилбэ.

1942 он.

Буряад уран зохёолшодой дайнай үедэ бэшэһэн зохёолнууд түрүүшын номууд боложо гараба. Тэрэ тоодо Х. Намсараевай «Илалта», Ц. Галсановай «Соло дуудалга», С. Дунаевай «Огонь по врагу», Д. Дамдиновай «Вождиин уряал», К. Брянскиин «Во славу Родины», Ж. Тумуновай «Талын бүргэд», Д. Хилтухинай «За отчизну» гэһэн номууд оролсоно.

Дайнай фронтдо фашистнартай баатарлигаар тулалдагшадай дунда буряад уран зохёолшод Д. Хилтухин, К. Брянский, Ц. Номтоев, А. Уланов, Б. Мунгонов, Д. Дамдинов, Г. Нацов ябалсана. Буряад мэргэн бууша Цэрэн-Даша Доржиев Эхэ орон соогоо суурхаба. Х. Намсараев «Амаршалгын дуун», Ш. Нимбуев «Манай Гэсэртэ» гэһэн шүлэгүүдээ Ц.-Д. Доржиевта зорюулбад.

Жэлэй һүүлдэ Х. Намсараевай «Илалтын туяа», П. Малакшиновай «Холын городто» гэһэн повестьнууд, «Литературна сборник» номууд хэблэгдэбэ.

1943 он.

Дайнай үедэ бэшэгдэһэн шүлэг, дуун, басни, рассказ болон бэшэшье бага хэмжүүрэй зохёолнуудтай номууд гараһаар байгаа. Ш. Нимбуевай «Шүлэгшын дуун», Ч. Цыдендамбаевай «Илалтын замаар», А. Тороевой «Шэнэ үльгэрнүүд», А. Улановай «Есть сила — шагай», Д. Хилтухинай «Лирика войны» гэһэн номууд хэлэгдэнэ.

Мэргэн буудагша Жамбал Тулаевта Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгогдобо. Уран зохёолшод шүлэг, дуу, очеркнуудые баатар сэрэгшэ тухай хэблэбэ.

Уран зохёолшод бага хэмжүүрэй зохёолой хажуугаар ехэ хэмжүүрэй, үргэн дэлисэтэй зохёолнуудые бэшэбэ. Н. Балданогой «Бабжа — Барас баатар», Г. Цыдынжаповай «Снайпер» зүжэгүүд, «Буряад литературын антологи» гэһэн номууд хэблэгдэбэ.

Элитэ уран зохёолшо, оршуулагша Марк Тарловский «Гэсэр» эпос ородто оршуулна. Уран зохёолшо Балдан Санжин Ванда Василевскаягай «Радуга» гэжэ зохёол оршуулжа хэблэбэ.

1944 он.

Буряад уран зохёолшодой ажал хэдышье шэрүүн дайнай боложо байбашье, дээшээ дэбжэнэ, уран зохёолшод бүришье эршэмтэй ажаллана. Түб хото Улаан-Үдэдэшье, хүдөө нютагуудташье уран зохёолшод Х. Намсараев, Ц. Галсанов, Н. Балдано, А. Шадаев, Ч. Цыдендамбаев гэгшэд уулзалгануудые хэнэ, улад зонние зохёолнуудтаяа танилсуулна.

Арадай үльгэршэдэй суглаан боложо, суута үльгэршэд А. Тороев, П. Тушемилов, Ц. Зодбоев, П. Дмитриев, Б. Жатухаев, Б. Имеев түб хото ерэжэ, үльгэр хэлэбэд.

Республикын уран зохёолшодой конференцидэ ородой литературын түлөөлэгшэд Н. Чертова, Г. Марков гэгшэд ерэжэ, уншагшадтай уулзаба.

Конференци дээрэ уран зохёолшодой дайнай үедэ эдэбхитэй хүдэлжэ байһан тухай, зүжэг зохёолнуудые олоор бэшэхэ тухай, залуушуулые дэмжэхэ тухай, буряад зохёолнуудые ород болгожо оршуулха тухай хөөрэлдэгдэбэ.

Һаяхан Улаан-Үдэ хотын 20-дохи һургуулиинхид өөрынгөө 30 жэлэй ойе тэмдэглэбэ.
Зураг дээрэ: энэ һургуули дүүргэгшэд (зүүн гарһаа) Эрхүүгэй политехническэ институд[ай ...]ка Люда Зенкова, Донецкэ поли техническэ институдай студентка Татьяна Степкина, Зүүн [...] түмэр замай управлениин ПТО-гой начальник Вячеслав Кушнарев, Улаан-Үдын хэлхээ [...] телефонистка Наташа Фенопова, Эрхүүгэй Гүрэнэй университедэй радио-физическэ факул[ьтет]дахи курсын студент Борис Кушнарев, Зүүн Сибириин технологическа институдай студент[ка ...]ра Засорина гэгшэд хөөрэлдэжэ байна.

Н. ЕФИМОВЭЙ [...]

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО — ХИЛЫН СААНАҺАА

ПАТРИОДУУДАЙ ИЛАЛТА

ХАНОЙ, февралиин 18. (ТАСС). Урда Вьетнамай патриодууд Америкын, Сайгоной сэрэгэй частьнуудта харюугай сохилто үгэһөөр. Урда Вьетнамай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд февралиин 15-да Тайнинь провинцида дайсанай 3 вертолёдые унагаагаа, дайсанай сэрэгэй ябуулгануудые таһалдуулаа гээд Вьетнамай информационно агентство мэдээсэнэ. Февралиин 15-да Урда Вьетнамай сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд нэгэ провинциин түб болохо Банметхыот городһоо баруун урда зүгтэ добтолго хэжэ, дайсанай нэгэ взводые үгы хээ, сэрэгэй ехэ хэрэгсэл буляан абаа.

ҺҮЙДХЭЛТЭ ҺЭДЭЛГЭ

БЕРЛИН, февралиин 18. (ТАСС). «Потсдамай хэлсээнүүдые бүдүүлигээр эбдэлгэ» гээд ФРГ-гэй президентые һунгаха һунгалтые Баруун Берлиндэ үнгэргэхэ гэһэн Бонной һэдэлгые ГДР-эй олониитэ сэгнэнэ.

Энэ һунгалтада Гитлерэй үлэгдэлнүүдые хабаадуулха гэһэн Бонной һүйдхэлтэ һэдэлгэ ГДР-тэ бүгэдэ ниитын буруушаалга үүдхэнэ. Республикын хүн зон ФРГ-гэй правительствада эльгээгдэһэн тусхайта документнүүд соо найруулагдаһан ГДР-эй болон Советскэ Союзай хараа бодолые бүрин һайшаана.

Вашингтондо уулзалга болобо

ВАШИНГТОН, февралиин 13 (ТАСС). СССР-эй элшэн сайд А. Ф. Добрынин үсэгэлдэр США-гай президент Р. Никсонтэй уулзажа, хоёр орондо һонирхолтой асуудалнуудаар хөөрэлдөө хэбэ.

Урда Вьетнамай арадые амаршалба

ХАНОЙ, февралиин 18. (ТАСС). Шэнэ жэлэй сагаа һаратай дашарамдуулан, ДРВ-гэй президент Хо Ши Мин Урда Вьетнамай НФО-гой ЦК-гай Президиумэй Түрүүлэгшэ Нгуен Хыу Тхо гэгшэдэ, Урда Вьетнамай арадта, тэрэнэй сүлөөрэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ амаршалга эльгээгээ гээд ВИА агентство мэдээсэнэ. Хо Ши Мин Урда Вьетнамай арадай үнгэрһэн жэлдэ түйлаһан амжалта тэмдэглээд, Эхэ ороноо абархын түлөө Америкын эзэрхэг түримхэйшүүлдэ эсэргүү тэмсэлдээ шэнэ амжалта түйлахыень хүсөө.

Хэлсээгээ эбдэжэ үргэлжэлһөөр

ХАНОЙ, февралиин 18. (ТАСС). Сүлөөрэлгын хэблэлэй агентствын мэдээсэлдэ үндэһэлэн, Вьетнамай информационно агентство ингэжэ дамжуулна. Холбоото Штадуудай, Сайгоной захиргаанай сэрэгүүд сагаа һарын эхилһэнтэй дашарамдуулан, Урда Вьетнамай сүлөөрэлгын национальна фронтын үүсхэлээр хэгдэһэн эблэрэлгые эбдэжэ байна.

Февралиин 15—16-да Америкын болон Сайгоной самолёдууд, тэрэ тоодо «В-52» гэдэг бомбардировщигууд, Ханьхоа, Хаунгиа районуудые, Киефонг провинциин һуурин газарнуудые бомбодоо, буудаа.

УЛЭСХЭЛЭН БАЙЛГА—США-гай СОЦИАЛЬНА АСУУДАЛ

НЬЮ-ЙОРК, февралиин 18. (ТАСС-ай корр.). «Америкэдэ үлэсхэлэн хооһон байна»— имэ сонирдомо гаршаг һаяхан «Нью-Йорк таймс» гэдэг Америкын томо газетэдэ хэблэгдэбэ. «Үгытэй ядуу байха ушар нүүжэ ябадаг хүдөө ажахын хүдэлмэришэдые үбшэ хабшанда дайруулна»,—гээд энэ газетын корреспондент Хомер Бигарт бэшэнэ.

Гол түлэб негрнүүд болон мексикан угтай америкынхидһээ бүридэһэн оло мянган нүүдэлшэд үбэлэй шуурга һалхяар, хүдэлмэригүйдэлгөөр туугдажа, Флорида штадта сугларaа гээд репортажай автор бэшэнэ. Тэдэнэйшье тэдэние үгырэл дахана.

«Үнгэрһэн долоон хоног соо гурбан үдэр хүдэлһэндөө би ехэ баяртайб. Урдань оройдоол хоёр үдэр хүдэлэгшэ һэм»,— гээд хоёр үхибүүтэй эхэ энэ корреспондентдэ хэлэһэн байна. Тэрэ эхэнэр неделидээ дунда зэргээр 25 доллар олодог хаш. Тэрэнэйнгээ 15 долларыень байдаг байрынгаа түлөө, 3 доллар үхибүүгээ харуулһанайнгаа түлөө түлэдэг юм. Эдеэ хоолдо, мүн бусад гаргашада долоон хоног соо оройдоол 7 доллар үлэнэ. «Үриһөө гаранагүйбди. 19 доллар байрынгаа эзэндэ, врачта 100 доллар үритэй болонхойб» гээд тэрэ эхэнэр хөөрэнэ. Хомер Бигарт үшөө нэгэ негртэй хөөрэлдэһэн байна. Тэрэ үбшэн хүн, үнинэй хүдэлмэри оложо яданхай, мүнгэгүй.

АЛТАНАЙ ҮНЭ СЭН ДЭЭШЭЛНЭ

ПАРИЖ, февралиин 18. (ТАСС). Парижай биржэ дээрэ алтанай үнэ сэн шэнээр дээшэлжэ, хонжоо наймаае үүдхэнэ. Гурбан үдэр соо нэгэ килограмм алтанай сэн 145 франк хүрэтэрөө ургаба. Урдань 35 долларой сэнтэй нэгэ унци алтан үсэгэлдэр 46,3 доллароор худалдагдаа. Алтанай имэ сэнгые Франциин биржэ дайнай хойшонхи түүхэ соогоо үзөөгүй юм. Мүн капиталис оронуудай уласхоорондын мүнгэнэй дэлгүүр дээрэшье имэ үнэтэйгөөр алтан худалдагдаагүй юм. Энээнһээ боложо, энэ үдэр алтан ехээр худалдагдаа. «Шара алтанай үбшэн» капиталис оронуудай мүнгэнэй гол түб газарнуудта халдаа. Цюрих, Лондон хотонуудта алтанай сэн эрид дээшэлжэ, хонжоо наймаа ехээр дэлгэрүүлээ. Энэ ушар юу харуулнаб тэхэдэ, капиталис дэлхэйн алтан мүнгэн тогтууригүй, һула байна.

Буруушаалгын ехэ демонстраци

ПАРИЖ, февралиин 18. Иерихон, Рамалла болон Иордан мүрэнэй баруун эрьеын бусад городуудта буруушаалгын ехэ демонстрацинууд болобо. Тэдэ демонстрацинуудта һурагшадһаа гадна, хэдэ хэдэн һургуулинуудай багшанар хабаадаа гээд Франс Пресс агентствын корреспондент Рамаллаһаа (Иорданиин эзэмдэгдэһэн хуби) мэдээсэнэ. «Израилиин эзэрхэлгые үгы хэхэ!» имэ удхатай лозунгнуудые демонстрантнууд бариһан байгаа.

Израилиин сэрэгшэдтэй тулалдаанай удаа хэдэн һурагшанар шархатаа, 25 хүн арестовалагдаа.

БУНДЕСВЕРТЭ НЕОНАЦИСТНУУД ШУРГАН ОРОНО

БОНН, февралиин 18. (ТАСС). «Тадденэй үмэнэ бундесверэй үүлэн нэлтэтэй»—гээд «Ди Тат» гэдэг Баруун Германиин газетэ бэшэнэ. Энэ газетэ нацизмын үедэ хашуулагдаһан хүнүүдэй нэгэдэлэй орган юм.

Бундестагта болохо һунгалтада бэлэдхэлэй ябажа байхада, «бундесверэй частьнуудай байрладаг һуурин газарнуудта онсо анхаралаа хандуулха» гэжэ неонацис национал-демократическа партиин удамаршад оролдоно гээд газетэ онсолон тэмдэглэнэ.

Нигэжэ бүри аюултай хараа шугамай эхи табигдана. Юуб гэхэдэ Гитлерэй генералнуудаар коммунизмда эсэргүүгээр хүмүүжүүлэгдэһэн бундесвер болбол национал-демократическа партиин үзэл бодолые тарааха эгээл һайн газар боложо үгэнэ гээд «Ди Тат» газетэ мэдүүлнэ.

НДП-гэй хүтэлбэриин зохёоһон түсэбэй ба Бонной сэрэгэй политикын адли байһаниень энэ газетэ тэмдэглэнэ. Баруун Германиин неонацизмын эмхидэлтэй, түрүү отряд байһан национал-демократическа партиие хорихо, тараaха шухала гээд газетэ дахинаа тэмдэглэнэ.

ПАРТИЗАНУУДАЙ СОХИЛТО

БЕЙРУТ, февралиин 18. (ТАСС). Арабай патриодууд Израилиин эзэмдэгшэдтэ сохилтоёо бүри шангадхана. «Национальна сүлөөрэлгын» организациин отрядуудай дайшалхы ябуулгануудые Иордан мүрэнэй баруун эрьедэ хэһэнэй һүүлээр Израилиин эзэмдэгшэд ехэ хохидолдо ороо гээд национальна сүлөөрэлгын» Палестиныy организациин коммюнике соо хэлэгдэнэ. Мусса Аль-Алами райондо партизанууд Израилиин эзэмдэгшэдэй танкнуудай байһан газарые ракетээр добтолоо. Дайсанай хэдэн солдадууд алагдаа, шархатаа, нэгэ танк үгы хэгдээ. Иордан мүрэнэй хойто талада Израилиин бронетранспортер, солдадуудые һуулгаһан сэрэгэй автомашина араб патриодуудта сохюулагдаа. Эзэмдэгшэд ехэ хохидолдо ороһон байна. Һүүлэй хоёр үдэр соо «Аль-Асиф организациин» патриодуудай отрядууд Израилиин хэдэн танкые, сэрэгэй автомашинанууд болон артиллеринүүдые үгы хээ гээд Каирта толилогдоһон ондоо нэгэ коммюнике соо хэлэгдэнэ.

Индиин хүн зоной тоо

ДЕЛИ, февралиин 18. (ТАСС). 1969 оной январиин 1-нэй байдалаар Индиин хүн зоной тоо 530.604.102 хүрэбэ. Энээн тухай бүлые тусэблэхэ талаар центральна управлени мэдээсэбэ. Индиин хүн зоной тоо һара бүри миллионһоо олон хүнөөр бэшэлнэ.

СПОРТ

«БАЙГАЛ» ТҮРҮҮ ЗЭРГЭД[Э]

Шайбатай хоккейгээр республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн үргэлжэлһөөр. Энэ үедэ түгэсхэлэй наадануудэхилэнхэй.

Түмэр замай транспортын «Локомотив» Закаменск городой «Металлург» командатай тэдэнэй талмай дээрэ наадахадаа, эхинэй уулзалгада нэгэ очкогоор булигдабашье, хоёрдохи наадандаа талмайн эзэдые аяар 14:3 гэһэн тоотойгоор диилэһэн байна.

Авиазаводой «Байгал» командын хоккеистнүүд «Молот» командатай өөрынгөө талмай дээрэ наадаба. Теэд айлшадынь талмайн эзэдтэ мүртэй эс[эр...] үзүүлэнгүй, хооһон тоо[...] шүүгдэшоо. Тиигэжэ «Бай[гал»] хоккейстнүүд түрүүлжэ [...]

Шайбатай хоккейгээр [Буряа]дай АССР-эй 1969 оной [...] хүртэхын түлөө тэмсэл [...] наадаар түгэсхэгдэхэ. [...] түрүүшын уулзалгада тү[мэр за]май транспортын, ЛВРЗ-[гэй «Ло]комотив» командануу[д ...] Эндэ илаһаниинь Закаменс[к горо]дой «Металлург» ко[мандатай] наадажа, кубогай хуб[иие] шиидхэхэ болоно.

Л. БОБЫК[ИН]

Сагай уларил

Улаан-Үдын авиаметстанциин мэдээсэһэнэй ёһоор, мүнөөдэр республика доторнай үүлэ багатайшаг байха, саһан орохогүй. Хойто аймагуудта манан унаха. Һулаханаар һалхилха. Хойто болон Байгал шадарай аймагуудта 29—34, бусад нютагуудта 23—28, Улаан-Үдэдэ һүниндөө 35—37, үдэртөө 24—26 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

Февралиин 21—22-ой үдэрнүүдтэ республика дотор үүлэ багатай байха. Саһан орохогүй. Зарим газарнуудта манан унаха. Һулаханаар һалхилха. Хойто аймагуудта һүниндөө 44—49, үдэртөө 28—33, бэшэ нютагуудта һүниндөө 34—39, үдэртөө 22—27 градус хүйтэн байхаар багсаагдана.

«ПРАВДА БУРЯ[ТИИ]» МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕР

НЭГЭДЭХИ, ХОЁРДОХИ ҺАНУУДТА: «Пропаганд[ис]татор ба политинформат[ор...] туһаламжа» гэһэн гарша[г ...] КПСС-эй обкомой нэгэдэ[хи сэкрэ]тарь А. У. Модогоевой «Со[ц...] байгуулха ленинскэ зам» [...] статья.

ГУРБАДАХИ ХУУДА[ҺАНДА]: А. У. Модогоевой статьын [...] гэсхэл. ТАСС-ай матери[ал...]

ДҮРБЭДЭХИ ХУУДА[ҺАНДА]: нютаг нютагай һонин. Хил[ын саа]наһаа абтаһан мэдээсэл[...] носхолнууд.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонуу[д]

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—5[...] приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редакт[ора]—62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—6[...] отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—6[...] 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленност[и и] строительства—61-35, советского строительства и быта—6[...] культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, [ин]формации—34-05, общественная приёмная—56-62, маш[инное] бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при [Сове]те Министров БурАССР.

Н-03381. Зак. № 70[...]